

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Διπλωματική Εργασία

Ο ρόλος των μικροχρηματοδοτήσεων στην ανάπτυξη της ΚΑΟ:
Προκλήσεις και προοπτικές από την εφαρμογή του Ν. 4701/2020

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Επιβλέπων καθηγητής: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή (Χριστόπουλος Δημήτριος) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Μελέτη για την ανάπτυξη της ΚΑΟ μέσω των
μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα και τον νόμο 4701/2020

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Γεώργιος Αλεξόπουλος

Σ.Ε.Π. – Ε.Α.Π.

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Βασίλειος Ευθυμίου

Σ.Ε.Π. – Ε.Α.Π.

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

*Ευχαριστώ τον Επιβλέποντα Καθηγητή Κο Αλεξόπουλο για όλη την βοήθεια που μου προσέφερε καθώς η ολοκλήρωση της εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την υποστήριξη του.
Ευχαριστώ την οικογένεια μου για την βοήθεια και την κατανόηση που έδειξαν καθόλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.*

Αφιερώνεται στη μνήμη του πατέρα μου, Κωνσταντίνου.

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με την ανάλυση της μικροχρηματοδότησης και ειδικότερα στην Ελλάδα. Γίνεται μια περιγραφή των μοντέλων και των χαρακτηριστικών της μικροχρηματοδότησης. Ακολουθεί μια καταγραφή της θέσης της μικροχρηματοδότησης ανά ήπειρο και εστιάζουμε στην Ελλάδα και ειδικά στο νόμο 4701/2020. Ερευνάμε την διείσδυση που έχει ο προαναφερθέν νόμος στη κοινωνία αλλά και πιο συγκεκριμένα στους φορείς ΚΑΟ. Παράλληλα, εξετάζουμε τις προοπτικές ανάπτυξης άλλων μορφών μικροχρηματοδότησης.

Για την ολοκλήρωση της μελέτης πραγματοποιήθηκε δευτερογενής έρευνα μέσα από επιστημονικά άρθρα, μελέτες και άρθρα του διαδικτύου τα οποία σε μεγάλο βαθμό ήταν ξενόγλωσσα. Επιπρόσθετα, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με την χρήση ημιδομημένης συνέντευξης σε υψηλόβαθμα στελέχη ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης, ιδρύματος community funding, συνεταιριστικής τράπεζας και φορέα απ' την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία.

Το συμπέρασμα που προέκυψε μέσα από την έρευνα, είναι πως στην Ελλάδα αν και ο νόμος ψηφίστηκε από το 2020 οι φορείς μικροχρηματοδότησης άρχισαν να δραστηριοποιούνται μόλις απ' τον Ιούνιο του 2023. Φαίνεται να υπάρχει ένας προβληματισμός ως προς την βοήθεια που μπορεί να προσφέρει στη ΚΑΟ ενώ και για τα εναλλακτικά μέσα μικροχρηματοδοτήσεων όπως το community funding ή το P2P Lending δεν φαίνεται να υπάρχουν ιδιαίτερες προοπτικές. Τέλος, φαίνεται να υπάρχει η ανάγκη ισορροπίας των κοινωνικών επιχειρήσεων ανάμεσα στο κοινωνικό αντίκτυπο και την οικονομική βιωσιμότητα.

Λέξεις – Κλειδιά

Μικροχρηματοδότηση, Ιδρύματα μικροχρηματοδότησης, ανάπτυξη, Ν. 4701/2020

Abstract

This study focuses on the analysis of microfinance, specifically in Greece. It provides a description of the models and characteristics of microfinance, along with a brief analysis of its position by continent, with a particular focus on Greece and, more specifically, on Law 4701/2020. The study investigates the penetration of the aforementioned law into society, particularly within SSE. Additionally, it examines the prospects for the development of other forms of microfinance.

To complete the study, secondary research was conducted through scientific articles, studies, and internet articles, many of which were in foreign languages. Furthermore, qualitative research was carried out using semi-structured interviews with high-ranking officials (executives) from microfinance institutions, community funding organizations, cooperative banks, and social and solidarity economy entities.

The conclusion drawn from the research is that in Greece, despite the law being passed in 2020, microfinance organizations only began operating in June 2023. There appears to be a concern regarding the assistance these organizations can offer to Social and Solidarity Economy, and the prospects for alternative microfinance methods, such as community funding or P2P lending, do not seem to have yet significant development potential. Finally, there seems to be a need for a balance in social enterprises between social impact and economic sustainability.

Keywords

Microfinance, Microfinance Institutions, Growth, Law 4701/2020

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Συνομογραφίες & Ακρωνύμια.....	viii
Εισαγωγή.....	1
1. Μικροχρηματοδότηση.....	3
1.1 Γενικά η μικροχρηματοδότηση	3
1.2 Χαρακτηριστικά μικροχρηματοδότησης.....	5
1.3 Μοντέλα μικροχρηματοδότησης.....	6
2. Ο ρόλος και η σημασία της μικροχρηματοδότησης για την ΚΑΟ.....	11
2.1 Στην Οικονομική ένταξη και καταπολέμηση της φτώχειας.....	11
2.2 Στην ενδυνάμωση των γυναικών	11
3. Μικροχρηματοδότηση & ΚΑΟ στο Κόσμο.....	13
3.1 Η μικροχρηματοδότηση στην Ευρώπη	13
3.2 Η μικροχρηματοδότηση Στην Αμερική	15
3.2.1 Μικροχρηματοδότηση στη βόρεια Αμερική.....	15
3.2.2 Μικροχρηματοδότηση στη Λατινική Αμερική	17
3.3 Η μικροχρηματοδότηση Στην Αφρική.....	18
3.4 Η μικροχρηματοδότηση στην Ασία	19
3.4.1 Η Περίπτωση της Grameen Bank.	20
4. Μικροχρηματοδότηση και ΚΑΟ στην Ελλάδα.....	22
4.1 Σχετικά με την ΚΑΟ στην Ελλάδα	22
4.2 Πρόγραμμα Progress	22
4.3 Πρόγραμμα EaSI.....	24
4.4 Νόμος 4701/2020	25
5. Διεξαγωγή Έρευνάς	27
5.1 Σκοπός και στόχος της Έρευνας	27
5.2 Μεθοδολογία.....	27
5.3 Σκελετός συνεντεύξεων	28
5.4 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	29
5.4.1 Μικροχρηματοδότηση και Ν.4701/2020	29
5.4.2 Μικροχρηματοδότηση και εγχειρήματα ΚΑΟ.....	31
5.4.3 Προοπτική εναλλακτικών μορφών χρηματοδοτήσεων & μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα για της ΚΑΟ	32
6. Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	33
Βιβλιογραφία.....	37
Παράρτημα Α: «Ερωτήσεις συνεντεύξεων».....	40

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

Ακολουθούν κάποια παραδείγματα:

ΚΑΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ROSCA	Rotating Savings and Credit Association
MSME	Micro Small and Medium Enterprises

Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες τόσο παγκόσμια όσο και στην Ελλάδα, ειδικά από το 2009 και μετά, υπήρξε έντονος προβληματισμός με την οικονομική κρίση, τα προβλήματα του τραπεζικού συστήματος την έλλειψη χρηματοδότησης αλλά και τις συνέπειες που είχαν όλα τα παραπάνω στη κοινωνία και την επιχειρηματικότητα. Στη χώρα μας αποτέλεσμα της κρίσης ήταν αρχικά η ανάπτυξη εγχειρημάτων ΚΑΟ που αποτυπώνεται και με την δημιουργία δυο νόμων σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αρχικά τον 4019/2011 και στη συνέχεια τον 4430/2016 που ήρθε για την διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ΚΑΟ. Στη συνέχεια, και έχοντας την εμπειρία από τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων σε όλο τον κόσμο το κοινοβούλιο ψήφισε τον νόμο 4701/2020 με σκοπό την ίδρυση φορέων μικροχρηματοδοτήσεων.

Οι μικροχρηματοδοτήσεις δεν είναι κάτι νέο. Ορισμένες αναπτυσσόμενες όσο και ανεπτυγμένες χώρες όπως στην Ασία και την Ευρώπη έχουν μακρά παράδοση στη μικροχρηματοδότηση. Η άτυπη μικροχρηματοδότηση και η αυτοβοήθεια αποτέλεσαν την βάση της μικροχρηματοδότησης στην Ευρώπη. Όμως το πιο γνωστό σύγχρονο επιτυχημένο μοντέλο εντοπίζεται στο Μπαγκλαντές το 1976. Ήταν η εποχή που ο Μοχάμεντ Γιουνούς ίδρυσε την Grameen Bank. Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των μικροχρηματοδοτήσεων η καταγραφή της ποικιλομορφίας των μοντέλων χρηματοδότησης που επιτρέπουν την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Η μικροχρηματοδότηση έχει μεγάλη συμβολή στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και απομάκρυνσης από τα κατώτερα όρια φτώχειας εκατομμυρίων ανθρώπων. Η συμβολή της μικροχρηματοδότησης στη ΚΑΟ, στη μείωση της φτώχειας, την οικονομική ένταξη και την ενδυνάμωση των γυναικών είναι πολύ σημαντική και αποτυπώνεται στις επόμενες ενότητες.

Στο ερευνητικό κομμάτι της διπλωματικής εργασίας εξετάζεται ο βαθμός διεύρυνσης που έχουν τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης στην Ελλάδα τόσο στα ΚΑΟ εγχειρήματα όσο και στην επιχειρηματικότητα γενικότερα. Μέσα από τα ερωτήματα και τις απαντήσεις διαπιστώνουμε την διαφορετική στόχευση και προσανατολισμό που έχουν τα ιδρύματα στην Ελλάδα σε σχέση με ιδρύματα σε άλλες χώρες όπως το Μπαγκλαντές και οι χώρες της Αφρικής. Παράλληλα, εξετάζουμε την πληρότητα του νόμου 4701/2020 και αν χρήζει περαιτέρω βελτιώσεων. Στο τελευταίο κομμάτι εξετάζουμε την πιθανότητα

εφαρμογής εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης και αν υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για να αποτελέσουν έναν ακόμα πυλώνα χρηματοδότησης.

1. Μικροχρηματοδότηση

1.1 Γενικά η μικροχρηματοδότηση

Οι μικροχρηματοδοτήσεις είναι ένα εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης που απευθύνεται κυρίως σε ανθρώπους με μικρό εισόδημα, αυτοαπασχολούμενους ή επιχειρήσεις που δεν θα είχαν πρόσβαση στις παραδοσιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Οι περισσότεροι, αν όχι όλοι, θεωρούν πως η μικροχρηματοδότηση αναφέρεται στη μικροπίστωση, δηλαδή των δανεισμό μικρών χρηματικών ποσών. Οι μικροχρηματοδοτήσεις δεν είναι μόνο αυτό καθώς ο όρος αναφέρεται σε ένα σύνολο προσαρμοσμένων χρηματοοικονομικών προϊόντων που περιλαμβάνουν αποταμιεύσεις, πιστώσεις και ασφάλιση, με σκοπό να βοηθήσουν τους λήπτες να κερδίσουν κάποιο εισόδημα, να διαχειριστούν κάποιους απρόβλεπτους κινδύνους ή για την δημιουργία περιουσιακών στοιχείων. Με άλλες μορφές και χαρακτηριστικά η μικροχρηματοδότηση υπάρχει εδώ και αρκετούς αιώνες και βασίζεται στην εμπιστοσύνη προς τον δανειστή (Καραφόλας, 2015). Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο λαμβάνουν πληροφορίες για τους πελάτες τους με χαμηλό κόστος και επιτυγχάνουν την επίτευξη κερδοφορίας παράλληλα με την τοπική οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας (Gutierrez-Nieto, Serrano-Cinca, & Mar Molinero, 2007).

Ο οργανισμός Consultive Group to Assist the Poor που εργάζεται για την προώθηση της ζωής των ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και την χρηματοδότηση χωρίς περιορισμούς, το 2004 με την έγκριση των G8 δημοσιοποίησε τις βασικές αρχές των μικροχρηματοδοτήσεων οι οποίες είναι οι εξής (CGAP, 2004) :

1. Οι άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες φτώχειας χρειάζονται ποικίλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες όπως όλοι, χρειάζονται ένα ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που είναι ευέλικτο, και σε προσιτές τιμές. Ανάλογα τις συνθήκες και την περίσταση χρειάζονται και υπηρεσίες αποταμίευσης, ασφάλισης και συμβουλευτικής οικονομικής διαχείρισης.
2. Οι μικροχρηματοδοτήσεις είναι ένα εργαλείο ενάντια στη φτώχεια καθώς δίνει την δυνατότητα στους ανθρώπους να περάσουν από τον αγώνα για την επιβίωση, στην δυνατότητα του προγραμματισμού για το μέλλον επενδύοντας σε καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, υγείας, εκπαίδευσης και διατροφής

3. Μικροχρηματοδότηση σημαίνει οικονομικά συστήματα που εξυπηρετούν τους φτωχούς ανθρώπους. Ο πληθυσμός στη πλειοψηφία των αναπτυσσόμενων χωρών έχει εξαιρετικά χαμηλό εισόδημα, όμως δεν έχουν πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Είναι εξαιρετικά σημαντικό η μικροχρηματοδότηση να γίνει αναπόσπαστο μέρος του χρηματοπιστωτικού τομέα, να είναι βιώσιμη και να μην εξαρτάται από χορηγούς, κυβερνήσεις και επενδυτές.
4. Η οικονομική βιωσιμότητα των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης είναι αναγκαία για να προσεγγίσουμε ένα σημαντικό αριθμό ανθρώπων. Η οικοδόμηση οικονομικά βιώσιμων ιδρυμάτων δεν είναι αυτοσκοπός, είναι ο τρόπος για να μπορέσουν να έχουν σημαντική επίδραση και αποτελεσματικότητα.
5. Οι μικροχρηματοδοτήσεις βασίζονται στη δημιουργία τοπικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αυτά τα ιδρύματα θα έχουν την δυνατότητα να προσελκύουν την τοπική αποταμίευση και να επεκτείνουν την πίστωση.
6. Η μικροπίστωση δεν είναι πανάκεια. Οι άποροι άνθρωποι που δεν έχουν τρόπο αποπληρωμής χρειάζονται άλλες μορφές υποστήριξης πριν μπορέσουν να κάνουν χρήση δανείων. Προγράμματα κατάρτισης και απασχόλησης, βελτιώσεις στις υποδομές και άλλες μη χρηματοοικονομικές υπηρεσίες είναι πιο κατάλληλα εργαλεία για την ανακούφιση των προβλημάτων τους.
7. Η καθιέρωση ανώτατων ορίων επιτοκίων μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα στη παροχή πίστωσης σε φτωχούς ανθρώπους. Τα πολλά μικρά δάνεια έχουν μεγαλύτερο διαχειριστικό κόστος από λίγα μεγάλα, αν οι οργανισμοί δεν μπορούν να καλύψουν το κόστος θα τεθεί σε κίνδυνο η βιωσιμότητα τους και η προσφορά χρηματοδοτήσεων.
8. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός νομικού πλαισίου και περιβάλλοντος που διεγείρει την ανάπτυξη τέτοιων υπηρεσιών. Δεν θα πρέπει να είναι απευθείας ένας πάροχος τέτοιων υπηρεσιών.
9. Οι δωρεές και οι επιδοτήσεις στα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων να πρέπει να δρουν συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά στα ιδιωτικά κεφάλαια. Αυτό γιατί τόσο οι δωρεές όσο και οι επιδοτήσεις έχουν παροδικό, μη σταθερό χαρακτήρα και χρησιμοποιούνται κυρίως στα πρώτα βήματα των οργανισμών μέχρι να μπορέσουν να χρηματοδοτούν αυτοδύναμα.

10. Η έλλειψη ισχυρών οργανισμών και στελεχών με την κατάλληλη τεχνογνωσία είναι βασικός περιορισμός. Η συνδρομή εποπτικών φορέων, ρυθμιστικών αρχών, ιδιωτικών πρωτοβουλιών που θα εστιάζουν στη δημιουργία ισχυρών αποδοτικών ιδρυμάτων στο πνεύμα της βιώσιμης ανάπτυξης, των κοινωνικών στόχων και των ίσων ευκαιριών είναι πολύ σημαντικός.

11. Είναι εξαιρετικά σημαντική η δημοσιοποίηση και η διαφάνεια των αποτελεσμάτων της μικροχρηματοδότησης. Από τις εποπτικές αρχές ως τους δωρητές αλλά και τους πελάτες των ιδρυμάτων αυτών είναι σημαντικό να υπάρχει η πληροφόρηση για να μπορεί να γίνει αξιολόγηση για το όφελος και την απόδοση των εγχειρημάτων.

Όλα όσα αναφέρονται στην παραπάνω ενότητα προσδιορίζουν την διαφορά ανάμεσα στη φιλανθρωπία και την δωρεά από την μικροχρηματοδότηση, καθώς λανθασμένα κάποιες φορές ταυτίζονται.

1.2 Χαρακτηριστικά μικροχρηματοδότησης

Οι μικροχρηματοδοτήσεις παρέχουν πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές και μη χρηματοοικονομικές υπηρεσίες σε άτομα με χαμηλό εισόδημα, πολύ μικρές ή καθόλου αποταμιεύσεις, που επιθυμούν να έχουν πρόσβαση σε χρήματα για την έναρξη ή την ανάπτυξη μιας δραστηριότητας δημιουργίας εισοδήματος (Kagan, 2023).

Η μικροχρηματοδότηση δημιουργήθηκε από την εκτίμηση ότι οι μικροεπιχειρηματίες και ορισμένοι φτωχότεροι πελάτες μπορούν να είναι «αξιόχρεοι», δηλαδή μπορούν να αποπληρώσουν, τόσο το κεφάλαιο όσο και τους τόκους, εγκαίρως και επίσης να κάνουν αποταμιεύσεις, αν οι παρεχόμενες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους. Οι μικροχρηματοδοτήσεις ως κλάδος έχουν δημιουργήσει χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες που από κοινού έχουν δώσει τη δυνατότητα σε άτομα με χαμηλό εισόδημα να γίνουν πελάτες. Τα χαρακτηριστικά των προϊόντων μικροχρηματοδότησης είναι (Khan & Rahaman, 2007):

- Μικρά ποσά δανείων και αποταμιεύσεων
- Δυνατότητα ομαδικού δανεισμού
- Βραχυπρόθεσμο δάνειο (συνήθως μέχρι 3 έτη)
- Τα προγράμματα πληρωμών χαρακτηρίζονται από συχνές δόσεις (ή συχνές καταθέσεις)

- Οι δόσεις υπολογίζονται από κεφάλαιο και τόκους, οι οποίες αποσβένονται κατά τη διάρκεια του χρόνου
- Υψηλότερα επιτόκια πιστώσεων (υψηλότερα από τα επιτόκια των εμπορικών τραπεζών), τα οποία αντικατοπτρίζουν την εργασία που απαιτείται για την κατασκευή μικρών δανείων και επιτρέπουν στο φορέα μικροχρηματοδότησης να καταστεί βιώσιμος στη διάρκεια του χρόνου
- Οι διαδικασίες υποβολής αιτήσεων είναι απλές
- Οι μικροχρηματοδοτήσεις δεν βασίζονται αποκλειστικά στο οικονομικό κέρδος. Ένα κριτήριο είναι ο κοινωνικός και κοινοτικός αντίκτυπος
- Σύντομες περίοδοι επεξεργασίας (μεταξύ της ολοκλήρωσης της αίτησης και της εκταμίευση του δανείου)
- Οι πελάτες που πληρώνουν έγκαιρα γίνονται επιλέξιμοι για επαναλαμβανόμενα δάνεια με υψηλότερα ποσά
- Δεν απαιτείται εξασφάλιση σε αντίθεση με τις επίσημες τραπεζικές πρακτικές. Αντί για εξασφαλίσεις, οι φορείς μικροχρηματοδοτήσεων χρησιμοποιούν εναλλακτικές μεθόδους, όπως οι αξιολογήσεις των πελατών

Τα βασικά χαρακτηριστικά των μικροχρηματοδοτήσεων όπως τα μικρά μεγέθη δανείων, ο ομαδικός δανεισμός και η εστίαση στο κοινωνικό αντίκτυπο καταδεικνύουν την προσαρμοστικότητα τους σε διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά πλαίσια.

1.3 Μοντέλα μικροχρηματοδότησης

Παρακάτω περιγράφονται τα μοντέλα που έχουν υιοθετηθεί από οργανισμούς σε διάφορα μέρη της γης (Saptarshi, Manohar, & Bhurat, 2021). Κάποια από αυτά τα μοντέλα είναι «επίσημες» εκδοχές από προηγούμενα ανεπίσημα οικονομικά συστήματα.

Συνεργατικό Μοντέλο: Η κοινότητα δημιουργεί μια «συνεργασία» μέσω της οποίας χρηματοδοτήσεις και άλλες δραστηριότητες εκτελούνται (Srinivas, 2015). Η αποταμίευση είναι μια από αυτές. Νέοι και γυναίκες σχηματίζουν συλλόγους με βάση πολιτικά, θρησκευτικά ή πολιτιστικά κοινά, αλλά και δομές υποστήριξης για μικροεπιχειρήσεις και άλλα θέματα σχετικά με την εργασία. Σε κάποιες χώρες τα «συνεργατικά μοντέλα» είναι νόμιμες οντότητες με οφέλη όπως είσπραξη τελών, ασφάλιση, φοροαπαλλαγές κι άλλες

διασφαλίσεις. Σε άλλες περιπτώσεις έχουμε κοινοτικές ομάδες, μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλες οργανώσεις που δρουν σαν εξωτερικοί οργανισμοί.

Τραπεζική Εγγύηση: Για την απόκτηση δανείου χρησιμοποιείται τραπεζική εγγύηση από εμπορική τράπεζα, όπως υποδηλώνει ο τίτλος. Αυτή η διασφάλιση μπορεί να ληφθεί από εξωτερικό φορέα, όπως ένας δωρητής ή μια κρατική υπηρεσία, ή μπορεί να ληφθεί εσωτερικά με τις οικονομίες των μελών. Πρόγραμμα εγγύησης κεφαλαίου είναι ένα είδος τραπεζικής εγγύησης. Τα εγγυημένα κεφάλαια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διάφορα πράγματα, όπως δάνειο, αποπληρωμή και ασφαλιστικές απαιτήσεις. Αρκετοί διεθνείς οργανισμοί εργάζονται για την ανάπτυξη διεθνών ταμείων εγγυήσεων στα οποία τράπεζες και ΜΚΟ μπορούν να συμμετάσχουν για να δανείσουν ή να ξεκινήσουν προγράμματα μικροπιστώσεων.

Κοινοτικό Τραπεζικό μοντέλο: Η έννοια της κοινοτικής τραπεζικής θεωρεί ολόκληρη την κοινότητα ως ενιαία μονάδα και χτίζει ημεπίσημα ή επίσημα ιδρύματα για να εκταμιεύσουν μικροχρηματοδοτήσεις (Srinivas, 2015). Τέτοια ιδρύματα συχνά ιδρύονται με τη βοήθεια ΜΚΟ και άλλων οργανώσεων, οι οποίες διδάσκουν επίσης την κοινότητα και τα πολυάριθμα μέλη της κοινοτικής τράπεζας στις οικονομικές δραστηριότητες. Εργαλεία αποταμίευσης και άλλα έργα που παράγουν έσοδα μπορούν να περιλαμβάνονται στο δομή των ιδρυμάτων αυτών. Οι κοινοτικές τράπεζες αποτελούν συχνά μέρος ενός ευρύτερου αναπτυξιακού προγράμματος με στόχο να παρακινηθούν οι άνθρωποι να αναλάβουν δράση. Έχει πολλά κοινά με το παράδειγμα της τραπεζικής του χωριού (village banking).

Συνεταιριστικό μοντέλο: Ο συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ομάδα ατόμων που έχουν συγκεντρωθεί εθελοντικά για να επιτύχουν τους κοινούς τους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς στόχους και ανάγκες μέσω μιας δημοκρατικά διοικούμενης και συλλογικής ιδιοκτησίας επιχείρησης. Σκοπός ορισμένων συνεταιρισμών περιλαμβάνει χρηματοδότηση μελών και αποταμιευτικές πράξεις.

Μοντέλο Πιστωτικών Ενώσεων: Μια πιστωτική ένωση ανήκει σε μέλη και λειτουργεί ουσιαστικά ως συνεταιρισμός. Λειτουργεί και αποτελείται από μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας ή οργάνωσης που έχουν συμφωνήσει να συγκεντρώσουν τα κεφάλαιά τους και προσφέρουν δάνεια ο ένας στον άλλο σε λογικά επιτόκια (Saptarshi, Manohar, & Bhurat, 2021). Τα μέλη έχουν κοινούς συνδέσμους, π.χ εργάζονται για την ίδια εταιρεία, ανήκουν στην ίδια εκκλησία, είναι σε κοινό εργατικό σωματείο, κοινωνική αδελφότητα, ζουν στην ίδια γειτονιά. Μια πιστωτική ένωση είναι ένας μη κερδοσκοπικός χρηματοοικονομικός συνεταιρισμός που λειτουργεί δημοκρατικά. Ανήκει και διοικείται από τα μέλη του, τα

οποία έχουν λόγο για τους διευθυντές και τους εκπροσώπους των επιτροπών που εκλέγονται από τα μέλη.

Ομαδικό μοντέλο: Η βασική φιλοσοφία βρίσκεται στο γεγονός πως οι ελλείψεις και οι αδυναμίες στο ατομικό επίπεδο ξεπερνιούνται από τη συλλογική ευθύνη και την ασφάλεια που παρέχει ο σχηματισμός μια ομάδας από αντίστοιχα άτομα. Η συλλογικότητα μεμονωμένων μελών χρησιμοποιείται για διάφορους σκοπούς όπως εκπαίδευση, διαπραγματευτική δύναμη κλπ. Το ομαδικό μοντέλο είναι στενά συνδεδεμένο και έχει εμπνεύσει πολλά άλλα δανειστικά μοντέλα όπως, ενδεικτικά, το μοντέλο της τράπεζας Grameen και το κοινοτικό. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ομαδικού μοντέλου είναι το Joint Liability Group (Union Bank of India, 2022) όπου ένα σύνολο ανθρώπων συνάπτει δάνειο και είναι από κοινού υπεύθυνοι να αποπληρώσουν το δάνειο όταν ένας από τα μέλη της ομάδας αθετεί τις πληρωμές.

Ατομικό μοντέλο: Αυτός είναι ένας απλός πιστωτικός δανεισμός, όπου τα μικροδάνεια δίνονται απευθείας στον οφειλέτη. Δεν περιλαμβάνουν σχηματισμό ομάδας για την εξασφάλιση ανταπόδοσης. Το μεμονωμένο μοντέλο είναι, σε πολλές περιπτώσεις, μέρος ενός μεγαλύτερου προγράμματος, όπου άλλες κοινωνικοοικονομικές υπηρεσίες όπως ανάπτυξη δεξιοτήτων, εκπαίδευση και άλλες υπηρεσίες παρέχονται.

Μοντέλο ενδιάμεσων: Στο μοντέλο αυτό τοποθετείται ένας οργανισμός «ενδιάμεσος» μεταξύ δανειστών και δανειοληπτών. Ο ενδιάμεσος παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία πιστωτικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης μεταξύ των δανειοληπτών (Srinivas, 2015). Οι δραστηριότητες τους προσανατολίζονται στην αύξηση της πιστωτικής αξιοπιστίας των δανειοληπτών σε επαρκές επίπεδο με σκοπό να γίνουν ελκυστικοί στους δανειστές. Οι ενδιάμεσοι μπορούν να καλύπτουν μέρος της χρηματοδότησης, να είναι φορείς προγραμμάτων κατάρτισης, εκπαίδευσης και έρευνας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν σε διάφορες κλίμακες από διεθνή και εθνικές έως περιφερειακές, τοπικές και μεμονωμένες. Ενδιάμεσοι θα μπορούσαν να είναι μεμονωμένοι δανειστές, ΜΚΟ, ιδρύματα μικροπιστώσεων και εμπορικές τράπεζες (για κρατικά χρηματοδοτούμενα προγράμματα). Οι δανειστές μπορούν να είναι κυβερνητικοί φορείς, εμπορικές τράπεζες, διεθνή ιδρύματα, κ.λπ.

Μοντέλο ΜΚΟ: Στον τομέα των μικροπιστώσεων, η μη κυβερνητικές οργανώσεις εμφανίζονται ως κύριος ενδιαφερόμενος. Σε πολλές περιπτώσεις έχουν εμφανιστεί ως ενδιάμεσοι. Προγράμματα μικροπιστώσεων έχουν ξεκινήσει και λειτουργούν με την συμμετοχή διαφόρων ΜΚΟ. Στα προγράμματα αυτά περιλαμβάνεται η αύξηση του βαθμού

κατανόησης στη κοινότητα της αναγκαιότητας της μικροπίστωσης, όπως και η συνεργασία με εθνικούς και διεθνείς φορείς χρηματοδότησης όπως αναφέραμε παραπάνω. Έχουν δημιουργήσει πληροφορίες και εργαλεία για να βοηθήσουν τις κοινότητες με τη μικροπίστωση. Οι οργανισμοί παρακολουθούν την πρόοδο και εντοπίζουν τις βέλτιστες πρακτικές. Έχουν αναπτύξει εργαλεία για τις κοινότητες και τους φορείς μικροχρηματοδοτήσεων για να ελέγχουν την πρόοδο και την βελτίωση των πρακτικών τους. Έχουν δημιουργήσει εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους ανθρώπους με στόχο να ενημερωθούν για τις βασικές αρχές και τις πρακτικές της μικροπίστωσης. Δημοσιεύσεις, εργαστήρια και σεμινάρια, καθώς και προγράμματα κατάρτισης, εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία.

Οι ΜΚΟ συνοπτικά εργάζονται για:

- Παροχή Βασικής Εκπαίδευσης
- Προαγωγή του αισθήματος Υγείας και Υγιεινής εκτός από την ανάπτυξη εγκαταστάσεων αποταμίευσης και πίστωσης
- Ενθαρρύνουν τα ζευγάρια να κάνουν οικογένεια
- Ευαισθητοποίηση σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος
- Την προώθηση της ισότητας των φύλων

Μοντέλο ROSCA: ROSCA ή Σύλλογος εκ περιτροπής αποταμίευσης και πίστωσης είναι ένα άτυπο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που αποτελείται από μια ομάδα ατόμων που πραγματοποιούν καθορισμένες εισφορές και αναλήψεις προς και από ένα κοινό ταμείο (Saptarshi, Manohar, & Bhurat, 2021). Τα ROSCA είναι πιο κοινά στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και στις ομάδες μεταναστών στον ανεπτυγμένο κόσμο. Οι συμμετέχοντες είναι συχνά γυναίκες. Χρησιμοποιούνται επίσης ευρέως σε μουσουλμανικές χώρες. Σε ένα ROSCA, τα μέλη συγκεντρώνουν τα χρήματά τους σε ένα κοινό ταμείο, δομημένο γύρω από μηνιαίες εισφορές, και ένα μόνο μέλος αποσύρει τα χρήματα από αυτό ως εφάπαξ στην αρχή κάθε κύκλου και αυτό συνεχίζεται για όσο υπάρχει η ομάδα. Δημιουργούνται συνήθως σε περιοχές όπου η πρόσβαση σε επίσημα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως οι τράπεζες, είναι περιορισμένη. Η επιτυχημένη λειτουργία πηγάζει από το κοινωνικό κεφάλαιο των μελών τα οποία είναι μέλη μιας κοινότητας. Η αθέτηση της υποχρέωσης θα μείωνε τη θέση του ατόμου στον σύλλογο και θα μείωνε την πιστοληπτική του ικανότητα στο μέλλον. Η πίεση της κοινότητας διασφαλίζει την δέσμευση.

Self-Help Group (SHG): Οι ομάδες αυτοβοήθειας είναι άτυπες ομάδες ανθρώπων που αποτελούνται συνήθως από μερικές δεκάδες άτομα. Είναι ομάδες που συγκεντρώνονται για

να αντιμετωπίσουν τα κοινά τους προβλήματα. Μπορούν και εξυπηρετούν πολλούς και διαφορετικούς σκοπούς ανάλογα με την κατάσταση και την ανάγκη. Οι περισσότερες ομάδες βρίσκονται στην Ινδία αλλά υπάρχουν και σε άλλες περιοχές κυρίως της Ασίας.

Village Banking: Είναι μια μεθοδολογία μικροπίστωσης σύμφωνα με την οποία οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες διαχειρίζονται τοπικά και όχι κεντρικά σε μια επίσημη τράπεζα. Συχνά αποτελούνται από 25 έως 50 άτομα χαμηλού εισοδήματος άτομα που θέλουν να βελτιώσουν τη ζωή τους μέσω της αυτοαπασχόλησης (GDRC, n.d.). Το αρχικό δανειακό κεφάλαιο της τράπεζας του χωριού μπορεί να προέρχεται από εξωτερικές πηγές, αλλά τα μέλη διαχειρίζονται την τράπεζα. Τα δάνειά τους είναι εξασφαλισμένα με ηθική εγγύηση, που είναι το ενέχυρο ότι η συλλογικότητα θα σταθεί πίσω από το κάθε ατομικό δάνειο.

Από τις παραπάνω παραγράφους φαίνεται πως τα μοντέλα χρηματοδότησης είναι πολυδιάστατα και κάποια από αυτά άτυπα, με πολύ μεγάλη ιστορία που προϋπάρχει των σύγχρονων τραπεζικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, φαίνεται να υπάρχει μια «προσαρμοστικότητα» του μοντέλου της μικροχρηματοδότησης εξαρτώμενο από τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της περιοχής που αναπτύσσεται.

2. Ο ρόλος και η σημασία της μικροχρηματοδότησης για την ΚΑΟ

2.1 Στην Οικονομική ένταξη και καταπολέμηση της φτώχειας

Η μικροχρηματοδότηση συμβάλει ουσιαστικά στη μείωση της φτώχειας και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των φτωχών ανθρώπων (Morduch, 2002). Έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα πλέον σημαντικά εργαλεία για την μείωση της φτώχειας. Λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή τους στη δημιουργία θέσεων εργασίας και την δημιουργία εσόδων για τις κυβερνήσεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω η μικροχρηματοδότηση είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την μείωση της φτώχειας σε αρκετές χώρες, ενδεικτικά αναφέρονται η Μαλαισία, η Ινδονησία, το Μπαγκλαντές και οι Φιλιππίνες. Η συμβολή των μικροχρηματοδοτήσεων έχει πείσει αρκετές κυβερνήσεις, ΜΚΟ και ιδιώτες να υποστηρίξουν τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων και τις δράσεις τους. Διαχρονικές μελέτες στο Μπαγκλαντές έχουν εντοπίσει συσχέτιση στη μείωση της φτώχειας και την αύξηση της κατανάλωσης που αποδίδεται στη συμμετοχή των μικροχρηματοδοτήσεων. Αναλογικά και σε άλλες ηπείρους φαίνεται η συμβολή των μικροχρηματοδοτήσεων. Στο Μάλι και την Γουινέα εστιάζει στις θέσεις απασχόλησης, ενώ στη Κένυα έχουμε πρωτοβουλίες από την κυβέρνηση με χρηματοπιστωτικούς διαμεσολαβητές και κεφάλαια παροχής από Δημόσια ταμεία με στόχο την μείωση της φτώχειας και την οικονομική προσβασιμότητα (Μουσλή, 2020).

2.2 Στην ενδυνάμωση των γυναικών

Η χειραφέτηση των γυναικών είναι απαραίτητος παράγοντας για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Το 2000, στα Ηνωμένα Έθνη υπογράφηκαν οκτώ αναπτυξιακοί στόχοι για την νέα χιλιετία, οι οποίοι εστίαζαν στην χειραφέτηση των γυναικών και την ισότητα των φύλων. Η ενδυνάμωση των γυναικών είναι η διαδικασία ενίσχυσης της ικανότητας των γυναικών να λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις ζωής (Kabeer, 1999). Στην παραπάνω πρόταση η ενδυνάμωση έχει 2 βασικά χαρακτηριστικά τους πόρους και την αυτενέργεια. Και οι δύο απαιτούνται για να μπορέσουν να λάβουν και να εφαρμόσουν αποφάσεις ζωής. Ταυτόχρονα, η χαμηλή ενδυνάμωση σχετίζεται με δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες για τις γυναίκες σε χώρες όπου βρίσκονται σε σχετικά υποδεέστερη κατάσταση σε σύγκριση με τους άνδρες (James-Hawkins, Peters,

VanderEnde, Yount, & Yount, 2018) , όπως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Νότιας Ασίας . Ενδεικτικά, πολλές γυναίκες στο Πακιστάν αποτελούν μέρος οικογενειών χαμηλού εισοδήματος και οι περισσότερες από αυτές ζουν σε αγροτικές περιοχές. Αναγκάζονται να ζουν μια κατώτερης ποιότητας ζωή λόγω της διπλής διάκρισης σε θέση και φύλο. Αυτή η διπλή διάκριση υπογραμμίζει ότι η ανισότητα με βάση το φύλο είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την οικονομική και κοινωνική πρόοδο στο Πακιστάν.

Οι γυναίκες αποτελούν το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού του κόσμου και συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομία του. Είναι παγκοσμίως αναγνωρισμένο ότι οι γυναίκες συμβάλλουν σημαντικά στην εθνική και παγκόσμια ανάπτυξη, ενώ έχουν συμβάλει και στη βελτίωση των τοπικών οικονομιών τους, παρόλο που οι περισσότερες από αυτές έχουν αγροτικό υπόβαθρο. Η συμμετοχή τους στο χώρο εργασίας ενισχύει ένα παραγωγικό εργασιακό περιβάλλον και τους βοηθά επίσης να έχουν μια αξιόσεβαστη θέση στην κοινωνία και να καταστούν κοινωνικά ενδυναμωμένες. Λόγω της αναγνωρισμένης σημασίας της συμβολής των γυναικών στην ανύψωση της κοινωνίας και την τοπική ανάπτυξη, οι ερευνητές επισημαίνουν δύο κρίσιμα εμπόδια στον τομέα της χειραφέτησης των γυναικών: έλλειψη ευέλικτου ωραρίου εργασίας και έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης (Genicot & Ray, 2017).

Η επιχειρηματικότητα μπορεί να ενισχύσει την ενδυνάμωση των γυναικών και, σε αυτόν τον τομέα, η μικροχρηματοδότηση διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο παρέχοντας δάνεια για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών των φτωχών, ιδιαίτερα των γυναικών (Richardson, 2018). Καθώς αυτά τα μικροδάνεια μειώνουν την εξάρτησή τους από διάφορες άλλες άτυπες πηγές χρηματοδότησης, οι οποίες δεν είναι τραπεζικές λόγω ανεπαρκούς πρόσβασης σε εξασφαλίσεις, έχουν ως αποτέλεσμα την ανακούφιση της φτώχειας και τη χειραφέτηση των γυναικών (Pratley, 2016). Πρόσφατες έρευνες αναγνώρισαν ότι η ενδυνάμωση και η αυτοπεποίθηση των γυναικών εξαρτώνται κυρίως από τους πόρους και την ελευθερία τους να λαμβάνουν κοινωνικές και οικονομικές αποφάσεις (Maclean, 2019).

Οι μικροχρηματοδοτήσεις έχουν επανέλθει και γνωρίζουν άνθιση τα τελευταία 45 χρόνια, ιδίως μετά την επιτυχία τους ως κρίσιμου μοχλού πολιτικής που επιτρέπει στις γυναίκες να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό και, ως εκ τούτου, να μειώσουν τη φτώχεια. Στο Μπαγκλαντές το 1972 ο Yunus ξεκίνησε αρχικά το πρώτο ίδρυμα μικροχρηματοδότησης, το οποίο παρείχε δάνεια και άλλες επικουρικές υπηρεσίες σε άπορους ανθρώπους που δεν μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα (Pratley, 2016). Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, έχει θεωρηθεί ως ένα χρήσιμο

εργαλείο για την ανακούφιση της φτώχειας και την οικονομική ένταξη των ανθρώπων που δεν έχουν τραπεζικές υπηρεσίες. Επί του παρόντος, οι περισσότεροι πελάτες μικροχρηματοδότησης είναι γυναίκες. Η θεώρηση των γυναικών ως αποδέκτες μικροπιστώσεων έχει αποδειχθεί ως μια πολύ επωφελής προσέγγιση, καθώς οι γυναίκες μπορούν να κερδίσουν χρήματα επενδύοντας το δάνειο σε κερδοφόρες δραστηριότητες, πολύ μικρές επιχειρήσεις και μπορούν επίσης να βελτιώσουν τον τρόπο ζωής και την κατάστασή τους (Gram, Morrison, & Skordis-Worrall, 2019).

3. Μικροχρηματοδότηση & ΚΑΟ στο Κόσμο

3.1 Η μικροχρηματοδότηση στην Ευρώπη

Οι μικροχρηματοδοτήσεις δεν είναι μια πρόσφατη εξέλιξη, ούτε αντίστοιχα η ανάπτυξη κανονισμών και η εποπτεία ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης. Κάθε χώρα έχει την δική της ιστορία στην μικροχρηματοδότηση. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε το παραπάνω, γιατί κάποιος πιστεύουν ότι η μικροχρηματοδότηση εφευρέθηκε στην Ασία πριν από περίπου 40 χρόνια. Η απόδοση της προέλευσης των μικροχρηματοδοτήσεων σε πρόσφατες πρωτοβουλίες αγνοεί το ιστορικό βάθος των μικροχρηματοδοτήσεων.

Η γέννηση της μικροχρηματοδότησης στην Ευρώπη χρονολογείται από τον 16ο αιώνα την περίοδο της μεγέθυνσης της φτώχειας. Στην Ιρλανδία, εμφανίστηκε περίπου το 1720, με την αποπληρωμή σε εβδομαδιαίες δόσεις των αρχικά άτοκων δανείων από δωρεές. Ύστερα από έναν αιώνα αργής ανάπτυξης, δύο γεγονότα βοήθησαν στην έντονη ανάπτυξη:

- Ο ειδικός νόμος του 1823, που μετέτρεψε τις φιλανθρωπικές οργανώσεις σε χρηματοπιστωτικούς μεσάζοντες επιτρέποντάς τους να χρεώνουν τόκους σε δάνεια, ενώ επέτρεπε ταυτόχρονα να διατηρούν τοκοφόρες καταθέσεις
- Η ίδρυση Διοικητικού Ταμείου Δανείων το 1836 για τη ρύθμιση και την εποπτεία τους.

Στα μέσα του 19ου αιώνα, περίπου 300 ταμεία είχαν εμφανιστεί ως αυτοδύναμα και βιώσιμα ιδρύματα, δημιουργώντας δικούς τους πόρους μέσω συλλογής καταθέσεων και παροχής μικρών δανείων στους φτωχούς. Χρηματοδοτώντας την επέκτασή τους από κέρδη και καταθέσεις, η εμβέλειά τους κάλυψε τελικά το 20% των νοικοκυριών στην Ιρλανδία. Τα Ιρλανδικά Δανειακά Ταμεία περιλαμβάνουν τρεις φάσεις: έναν αιώνα σταδιακής ανάπτυξης ως άτυπα ιδρύματα, μερικές δεκαετίες ταχείας επέκτασης ως επίσημοι θεσμοί

σε μια ευνοϊκή ρυθμιστική περιβάλλον και έναν αιώνα παρακμής λόγω οικονομικής καταστολής.

Στη Γερμανία τα κοινοτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ξεκίνησαν κατά το τελευταίο μέρος του 18ου αιώνα. Η πρώτη εταιρεία οικονομικών ιδρύθηκε στο Αμβούργο το 1778 και το πρώτο κοινοτικό ταμείο αποταμίευσης (Sparkasse) το 1801. Μετά το 1846/47, οι Raiffeisen και Schulze-Delitzsch επανεφεύραν την μικροχρηματοδότηση. Σε αγροτικές περιοχές, δημιούργησαν αγροτικούς και αστικούς συνεταιρισμούς αποταμίευσης και πιστώσεων. Ο Raiffeisen, ίδρυσε την πρώτη αγροτική πιστωτική ένωση (Darlehnskassen-Verein) στο Heddesdorf το 1864, μετά από το παράδειγμα του Schulze-Delitzsch ο οποίος συνέβαλε στην ψήφιση του πρωσικού νόμου συνεταιρισμών, που επεκτάθηκε στη Βορειο-Γερμανική Συνομοσπονδία το 1868 και αργότερα σε όλη την αυτοκρατορία (Wikipedia, 2023). Για τα επόμενα είκοσι χρόνια, η πρωτοβουλία μετατράπηκε σε κίνημα, αλλά η ανάπτυξη ήταν αργή. Η άνθιση ήρθε το 1889, όταν δημιουργήθηκαν τόσο τα αγροτικά όσο και τα αστικά δίκτυα πιστωτικών ενώσεων βάσει του νόμου: «Η Συνεταιριστική Πράξη του Γερμανικού Ράιχ», το πρώτο συνεταιριστικό δίκαιο στο κόσμο (Seibel, 2003).

Σήμερα στην Ευρώπη και με βάση έρευνα του 2022 (Pytkowska, 2022) η πλειοψηφία των παρόχων μικροχρηματοδοτήσεων είναι μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Στην Ανατολική Ευρώπη, παρέχεται κυρίως μικροχρηματοδότηση από συνεταιρισμούς και μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ενώ στη Δυτική Ευρώπη από τράπεζες και ΜΚΟ. Τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων στη Δυτική Ευρώπη απασχολούν λιγότερο προσωπικό, αλλά έχουν μεγαλύτερο αριθμό εθελοντών που υποστηρίζουν την παροχή οικονομικών και μη οικονομικών υπηρεσιών σε ευάλωτες ομάδες και ασχολούνται με την επιχειρηματική ανάπτυξη ή την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Στην Ανατολική Ευρώπη, παρέχουν πιο συχνά προσωπικά και στεγαστικά δάνεια, ενώ παρέχουν και υποστήριξη των πελατών τους στη διαχείριση του προϋπολογισμού των νοικοκυριών μέσω αντίστοιχων υπηρεσιών.

Η προσωπική υποστήριξη που παρέχεται αυτοπροσώπως είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος παροχής μη χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, όμως πλέον το 50% των ιδρυμάτων χρησιμοποιούν ήδη και ψηφιακά κανάλια παροχής μη χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Όσον αφορά τους κοινωνικούς στόχους, η χρηματοοικονομική ένταξη παραμένει η κύρια προτεραιότητα, γεγονός που δείχνει ένα σταθερό όραμα για τον τομέα. Οι γυναίκες και οι αγροτικοί πληθυσμοί είναι δύο κύριες ομάδες-στόχοι. Το ένα τέταρτο των ιδρυμάτων δίνει επίσης προτεραιότητα σε μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες, ενώ αρκετά ιδρύματα

σχεδιάζουν να ξεκινήσουν ή να αυξήσουν τη συνδρομή τους προς τους πληθυσμούς μεταναστών και προσφύγων τα επόμενα δύο χρόνια, ενώ παράλληλα η ψηφιοποίηση και η πράσινη βιώσιμη μικροχρηματοδότηση εξακολουθούν να αποτελούν βασικές τάσεις στην ευρωπαϊκή αγορά μικροχρηματοδότησης.

Ανάλογα με το είδος του δανείου ή τον τύπο του πελάτη, τα ιδρύματα μπορεί να ζητούν από τους πελάτες διάφορους τύπους εγγυήσεων για να εξασφαλίσουν τα δάνειά τους. Τα περισσότερα απαιτούν τα δάνεια να είναι εγγυημένα από άλλο πρόσωπο, το οποίο γίνεται μεμονωμένος εγγυητής. Η εξασφάλιση περιουσιακών στοιχείων δεν είναι επίσης ασυνήθιστη και ζητείται από ορισμένους πελάτες, ωστόσο, ένας σημαντικός αριθμός ιδρυμάτων (35%) παρέχουν δάνεια χωρίς εξασφαλίσεις σε ορισμένους από τους πελάτες τους (Pytkowska, 2022).

3.2 Η μικροχρηματοδότηση Στην Αμερική

3.2.1 Μικροχρηματοδότηση στη βόρεια Αμερική

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και την επόμενη δεκαετία ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων αναπτύχθηκαν στις ΗΠΑ για να εξυπηρετούν ανθρώπους με χαμηλό εισόδημα και μειονότητες. Σήμερα στις ΗΠΑ η πλειοψηφία των ιδρυμάτων που παρέχουν υπηρεσίες μικροχρηματοδοτήσεων είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί της μορφής (501(c)(3)) και υπάγονται σ' ένα καθεστώς όπου απαλλάσσονται από τον ομοσπονδιακό φόρο εισοδήματος (Kagan, 2023). Το όριο των μικροχρηματοδοτήσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι τα 50.000\$ και υπάρχουν περίπου 200 φορείς που δραστηριοποιούνται στο σύνολο της επικράτειας ως πιστοποιημένοι ενδιάμεσοι δανειστές που συμμετέχουν στο U.S Small Business Administration (sba.gov) με την υποστήριξη δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων. Ένας από τους βασικούς παράγοντες που οδήγησε στην ανάπτυξη των μικροχρηματοδοτήσεων ήταν το διαρκές αυξανόμενο ποσοστό μεταναστών με την ταυτόχρονη στόχευση της πολιτικής στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ανακούφισης από την φτώχεια μέσω της ανάπτυξης της αυτοαπασχόλησης, της μικροεπιχειρηματικότητας και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι παρακάτω φορείς:

Το Harlem Entrepreneurial Fund είναι ένας φορέας που εστιάζει σε πληθυσμιακές ομάδες με χαμηλά εισοδήματα και μειονότητες, παρέχοντας δανειακά κεφάλαια και τεχνική βοήθεια για ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων και δημιουργίας θέσεων εργασίας στις

υποβαθμισμένες περιοχές του Χάρλεμ του Μπρονξ και του Ουασινγκτον Χάιτς. Το HEF ιδρύθηκε το 2007, άρχισε δραστηριότητες το 2008 και από το 2012 έχει πιστοποιηθεί ως χρηματοπιστωτικό ίδρυμα κοινοτικής ανάπτυξης. Στο διάστημα λειτουργίας του έχει εκταμιεύσει περισσότερα από 9 εκατομμύρια σε πάνω από 350 δάνεια και έχει συμβάλει στη δημιουργία πάνω από 600 θέσεων εργασίας.

Το PeopleFund ένας φορέας που λειτουργεί στην πολιτεία του Texas παρέχει πολυδιάστατες υπηρεσίες χρηματοδότησης, συμβουλευτικής και εκπαίδευσης σε συγκεκριμένες ομάδες. Συγκεκριμένα εστιάζει στους βετεράνους, στην γυναικεία επιχειρηματικότητα και τους έγχρωμους. Το 2022 παρέιχε 22,4 εκατομμύρια δολάρια σε 440 δάνεια μικροεπιχειρήσεων. Από αυτά, το 17% κατευθύνθηκε σε βετεράνους στρατιωτικούς, το 67% σε έγχρωμους και το 61% σε γυναίκες. Διατηρήθηκαν ή δημιουργήθηκαν 2,239 θέσεις εργασίας και σε 10 χιλιάδες και πλέον μικροεπιχειρηματίες αφιερώθηκαν περισσότερες από 25 χιλιάδες ώρες εκπαίδευσης (PeopleFund, 2023).

Το Opening Doors είναι ένας φορέας που βρίσκεται στη Πολιτεία της Καλιφόρνια και εστιάζει στους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τα θύματα εμπορίας ανθρώπων (trafficking). Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει τους πρόσφυγες με την ενσωμάτωση στις νέες τους κοινότητες μέχρι και ένα χρόνο από την άφιξη τους. Βοηθά τους μετανάστες να διασφαλιστούν με το νομικό καθεστώς, ενώ παρέχει και δωρεάν νομική εκπροσώπηση σε άτομα και οικογένειες που ζητάνε άσυλο, πολιτογράφηση και άλλες νομικές υπηρεσίες. Υποστηρίζει με συγκεκριμένα προγράμματα θύματα trafficking και συμβάλλει στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους και της επανένταξης τους στην κοινότητα. Το πρόγραμμα εστιάζει στις μοναδικές ανάγκες κάθε ατόμου και το συνδέει με κατάλληλους πόρους, επιτρέποντάς να δημιουργηθεί ένα σχέδιο διαχείρισης υποθέσεων με επίκεντρο το θύμα που ανταποκρίνεται στους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους των ατόμων, συμπεριλαμβανομένης, ενδεικτικά, της στέγασης, της απασχόλησης, των δεξιοτήτων ζωής και της ανάρρωσης από ψυχολογικά τραύματα (Opening Doors, 2023).

Στον Καναδά υπάρχει ένα πολύ ανεπτυγμένο δίκτυο πιστωτικών ενώσεων με κερδοσκοπικό προσανατολισμό και κυρίως μέσα από αυτά τα ιδρύματα χορηγούνται οι μικροχρηματοδοτήσεις (Κοίλιας, 2021). Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Vancity και η Alterna Savings. 2 Μεγάλες πιστωτικές ενώσεις με γνωστές τις δεσμεύσεις τους στην κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη που παρέχουν και μικροχρηματοδοτήσεις. Στον Καναδά με μικρότερη παρουσία υπάρχουν Μη Κερδοσκοπικοί οργανισμοί που παρέχουν μικροχρηματοδοτήσεις, εκπαιδευτικά εργαλεία και συμβουλευτική με στόχο να βοηθήσουν

άτομα με χαμηλά ή μηδενικά εισοδήματα. Η Momentun είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που εστιάζει στην ευρύτερη περιοχή του Κάλγκαρι.

3.2.2 Μικροχρηματοδότηση στη Λατινική Αμερική

Η Λατινική Αμερική είναι μια από τις πιο εθνικά ποικιλόμορφες περιοχές στον κόσμο, και συχνά οι εθνικές και γλωσσικές μειονότητες βρίσκονται σε μειονεκτική οικονομική και κοινωνική θέση (Patrinος, 2000). Η φτώχεια εκτός όλων των άλλων διακρίσεων έχει χαρακτηριστεί ως μια απ' τις βασικές προκλήσεις της περιοχής. Ανάμεσα στα διάφορα εργαλεία και τις στρατηγικές που υιοθετήθηκαν ήταν και οι μικροχρηματοδοτήσεις που ξεχωρίζουν ως βασική αναπτυξιακή πολιτική που υπόσχεται να μετριάσει τη φτώχεια, να προσφέρει χρηματοοικονομικά εργαλεία σε αποκλεισμένους και επίσης, να συμβάλει στην προώθηση της ενδυνάμωσης των γυναικών. Η μικροχρηματοδότηση στη Λατινική Αμερική έχει κάποια χαρακτηριστικά που την διαφοροποιούν από άλλες περιοχές όπως η Ασία και η Αφρική. Σε αυτή την περιοχή η μικροχρηματοδοτήσεις ξεκίνησαν σαν ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα μέσα στις πόλεις και οι φορείς μικροχρηματοδοτήσεων εστιάζουν σ' εταιρείες με περιορισμένη ή καθόλου πρόσβαση στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα. Ο κλάδος της μικροχρηματοδότησης αναπτύχθηκε για πολλά χρόνια βασισμένος στην μικροπίστωση και τα τελευταία χρόνια επεκτάθηκε σε υπηρεσίες όπως μικρο-αποταμίευση, μεταφορά χρημάτων και μικρο-ασφάλιση (Berger, 2006).

Οι κυβερνήσεις στη Λατινική Αμερική τις δεκαετίες του 1980 και 1990 εργαλειοποίησαν την μικροχρηματοδότηση και την αξιοποίησαν με σκοπό να αποπολιτικοποιήσουν την φτώχεια και να αποποιηθούν την ευθύνη για τους φτωχούς. Μείωσαν αρκετά κοινωνικά προγράμματα και οδήγησαν τους θιγόμενους σε μικροπίστωση και αγορά των απαραίτητων υπηρεσιών από τον ιδιωτικό τομέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Βολιβία, όπου η ανάπτυξη προγραμμάτων μικροπιστώσεων ήταν το «κάλυμμα» πίσω από το οποίο η κυβέρνηση έκανε περικοπές σε κοινωνικά προγράμματα για τους φτωχούς και ειδικά για τις γυναίκες, με στόχο να εκπληρώσει τους όρους των προγραμμάτων λιτότητας που είχε ζητήσει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα (Gill, 2000).

3.3 Η μικροχρηματοδότηση Στην Αφρική

Οι μικροχρηματοδοτήσεις υπήρχαν πάντα στην Αφρική, αν και ανεπίσημα. Οι ενώσεις ανακυκλούμενων πιστώσεων, οι «τοντίνες», ήταν η πρώτη μορφή μικροχρηματοδότησης. Οι πιστωτικές ενώσεις επεκτάθηκαν γρήγορα και σήμερα το περιβάλλον είναι αρκετά διαφορετικό, με μεμονωμένους δανειστές, αυτοδιαχειριζόμενες ομάδες, συνεταιρισμούς, ΜΚΟ, ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων και τράπεζες, που παρέχουν ένα ευρύ φάσμα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, κυρίως στις αγροτικές περιοχές, μέχρι στιγμής παραμένει αποκλεισμένο από το επίσημο χρηματοπιστωτικό σύστημα και όσοι έχουν πρόσβαση εξακολουθούν να μην μπορούν να λάβουν όλες τις υπηρεσίες που χρειάζονται.

Ιστορικά, η μικροχρηματοδότηση στην Αφρική έχει αναπτυχθεί σε διάφορα στάδια. Οι ενδιαμέσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, όπως οι συνεταιρισμοί, τα αγροτικά και τα ταχυδρομικά ταμειυτήρια πρωτοστάτησαν τη δεκαετία του 1970, ιδιαίτερα στη Δυτική και Ανατολική Αφρική. Τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 αναπτύχθηκαν μη κυβερνητικοί οργανισμοί (ΜΚΟ) που υποστηρίζονταν μόνο από δωρητές, κάποιιοι από τους οποίους αναπτύχθηκαν και μετατράπηκαν σε νέους τύπους μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '90.

Σήμερα η Δυτική Αφρική κυριαρχείται από πιστωτικούς συνεταιρισμούς, στην Ανατολική Αφρική κυριαρχούν τα μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η Νότια Αφρική εξυπηρετείται κυρίως από μεγάλο αριθμό ΜΚΟ, ορισμένες τράπεζες μειωμένης κλίμακας και νεοσύστατες “MSME” ειδικού σκοπού τράπεζες.

Παρά τα σοβαρά διαρθρωτικά εμπόδια όπως η έλλειψη υποδομών, η νομισματική σταθερότητα και ο υψηλός πληθωρισμός, η υποσαχάρια Αφρική κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξηση μικροπιστώσεων από οποιαδήποτε άλλη περιοχή, ξεπερνώντας το χαρτοφυλάκιο της Νότιας Ασίας για πρώτη φορά από το 2006 (Arouri, Youssef, Dahmani, Durairaj, & Mungomba, 2014)

Οι μικροχρηματοδοτήσεις εξακολουθούν να εξελίσσονται και ο πραγματικός αριθμός των φτωχών που συνδέονται με την επίσημη τραπεζική ιδρυμάτων μέσω μικροχρηματοδοτήσεων δεν είναι ακόμη γνωστός. Ορισμένα ιδρύματα που ασχολούνται κυρίως με άλλες επιχειρήσεις, επεκτείνονται στη μικροτραπεζική ως μέσο καλών πρακτικών στην κοινότητα. Συνολικά, οι μικροτραπεζικοί πόροι αποτελούν περίπου το

2,5% των συνολικών τραπεζικών πόρων. Παρά τα διαρθρωτικά προβλήματα και τις ελλείψεις, η μικροχρηματοδότηση προοδεύει στην Αφρική. Πολλά ταμεία και ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων εισέρχονται σε αυτή την αγορά για πρώτη φορά παρά τα σοβαρά προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν.

Οι μικροχρηματοδοτήσεις μπορούν να επιταχύνουν τον οικονομικό μετασχηματισμό της Αφρικής και να προχωρήσουν σε μια χωρίς αποκλεισμούς πράσινη ανάπτυξη. Στην πραγματικότητα, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση μπορεί να συμβάλει σε μακροχρόνια αύξηση του εισοδήματος μέσω της αύξησης των επενδύσεων και σε δραστηριότητες δημιουργίας εισοδήματος. Μπορεί να συμβάλει στη συσσώρευση περιουσιακών στοιχείων και να εξομαλύνει την κατανάλωση, μπορεί να μειώσει τα προβλήματα σε ευπάθειες λόγω ασθενειών, ξηρασίας και αποτυχίας των καλλιεργειών και μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη εκπαίδευση, υγεία και στέγαση των δανειοληπτών (Hermes & Lensink, 2011).

3.4 Η μικροχρηματοδότηση στην Ασία

Οι μικροχρηματοδοτήσεις είναι σ' ένα σημείο καμπής τόσο στην Ινδία όσο και σε άλλες ασιατικές χώρες. Αρκετά ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων έχουν μετατραπεί σε μικρές τράπεζες και έχουν πρόσβαση σε καταθέσεις και μεγαλύτερη λειτουργική μόχλευση. Ο κλάδος σήμερα αναγνωρίζεται ως πάροχος πίστωσης σε πληθυσμούς που δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση μέσω των επίσημων-παραδοσιακών συστημάτων δανεισμού. Οι συνθήκες σε ορισμένες χώρες όπως το Μπαγκλαντές, η Ινδία και οι Φιλιππίνες είναι ώριμες, ενώ σε άλλες χώρες όπως η Κίνα και το Λάος εξακολουθεί να εδραιώνεται.

Αν και η μικροχρηματοδότηση αποτελεί πηγή κεφαλαίων για την δημιουργία εισοδήματος του πληθυσμού που είναι εκτός αγορών με μηδενικό εισόδημα, φαίνεται να μην συμβάλλει σημαντικά στο συνολικό δανεισμό σε κάποιες χώρες. Παρόλο που υπάρχει συγκέντρωση ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων σε ώριμες αγορές φαίνεται πως υπάρχουν πολλά περιθώρια διεύρυνσης στις αγορές.

Το τραπεζικό πλαίσιο είναι αρκετά τυπικό στις περισσότερες χώρες, αυτό όμως δεν ισχύει και για τον κλάδο των μικροχρηματοδοτήσεων. Υπάρχει μια ποικιλομορφία στα ιδρύματα που αποτυπώνεται παρακάτω:

- Μη Τραπεζικές χρηματοπιστωτικές εταιρείες που λαμβάνουν καταθέσεις
- Μη Χρηματοπιστωτικές εταιρείες που δεν λαμβάνουν καταθέσεις

- Τράπεζες
- Συνεταιρισμοί
- Εταιρείες ψηφιακών χρηματοδοτήσεων
- Μη Κυβερνητικές οργανώσεις

Αιτίες για την ποικιλομορφία των ιδρυμάτων που παρέχουν μικροχρηματοδοτήσεις θεωρείται το γεγονός πως αναγνωρίζεται ως ελκυστική επιχειρηματική ευκαιρία αλλά και ένα σημαντικό εργαλείο για το κοινωνικό σύνολο (Ocasio, 2012).

3.4.1 Η Περίπτωση της Grameen Bank.

Η Grameen Bank είναι η «Τράπεζα των φτωχών», άρχισε να δημιουργείται το 1976, από τον βραβευμένο με Νόμπελ Ειρήνης το 2006, Mohammad Yunus. Στόχος της ήταν και παραμένει να παρέχει υπηρεσίες μικροπιστώσεων σε οικονομικά μειονεκτούσες ομάδες, ιδίως γυναίκες, δίνοντάς τους την δυνατότητα να ξεφύγουν από τον φαύλο κύκλο της φτώχειας «μικρό εισόδημα-μικρή αποταμίευση-μικρή επένδυση-μικρό εισόδημα» πραγματοποιώντας επενδύσεις αρχικά με μικρά δάνεια και έπειτα δημιουργώντας αποδόσεις. Η τράπεζα έχει πάνω από 8 εκατομμύρια δανειστές με την πλειοψηφία να είναι γυναίκες. Η τράπεζα λειτουργεί σε περισσότερα από 8.000 χωριά και έχει πάνω από 2500 υποκαταστήματα.

Η Grameen Bank είναι δεσμευμένη στην εξυπηρέτηση των φτωχών και στην προώθηση της χρηματοδότησης χωρίς αποκλεισμούς που στηρίζεται στην αρχή ότι όλοι οι άνθρωποι που τις χρειάζονται μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια πλήρη σειρά ποιοτικών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, που παρέχονται σε προσιτές τιμές, με βολικό τρόπο και με αξιοπρέπεια για τους πελάτες (Haque, 2000).

Η τράπεζα δεν απαιτεί από τους δανειστές να έχουν εγγυήσεις για να λάβουν μια μικροπίστωση. Κάθε δανειζόμενος είναι μέλος μιας ομάδας, συνήθως πενταμελούς, η οποία έχει στην ευθύνη της να παρακολουθεί τα μέλη της αν λειτουργούν όπως έχουν συμφωνήσει για να εξοφλούν το δάνειο. Δεν υπάρχει όμως συλλογική ευθύνη της ομάδας αν ένα μέλος δεν ξεχρεώσει το δάνειο του. Τα ποσά εξοφλούνται συνήθως με εβδομαδιαίες πληρωμές δόσεων.

Με βάση τα στοιχεία στο Μπαγκλαντές το ποσοστό απόλυτης φτώχειας από 82% το 1972 έπεσε το 2018 στο 11,3% (AFCA, 2020). Το μοντέλο της Grameen έχει αναπαραχθεί σε περισσότερες από 40 χώρες μεταξύ αυτών οι ΗΠΑ, το Μεξικό και η Τουρκία. Η Grameen θέλει τα μέλη της ν' ακολουθούν τις 16 αποφάσεις που είναι η

φιλοσοφία της τράπεζας και διαμορφώνονται μέσω δημοκρατικής διαβούλευσης μεταξύ των μελών (GDRC, 2020):

1. Να σεβόμαστε τις τέσσερις αρχές της Grameen Bank – Να είμαστε πειθαρχημένοι, ενωμένοι, θαρραλέοι και εργατικοί και να το τηρούμε σε όλη μας την ζωή.
2. Να φέρουμε ευημερία στις οικογένειες μας.
3. Δεν θα ζήσουμε σε ερειπωμένα σπίτια. Τα επισκευάζουμε και εργαζόμαστε για την κατασκευή νέων.
4. Καλλιεργούμε λαχανικά όλο το χρόνο και πουλάμε το πλεόνασμα.
5. Κατά την περίοδο της φύτευσης επιλέγουμε όσο το δυνατό περισσότερα σπορόφυτα.
6. Σκοπεύουμε να έχουμε ολιγομελής οικογένειες και να μειώσουμε τα έξοδα μας στο ελάχιστο. Φροντίζουμε την υγεία μας.
7. Παρέχουμε εκπαίδευση στα παιδιά, και βλέπουμε εάν μπορούν να κερδίσουν αρκετά χρήματα για να χρηματοδοτήσουν την εκπαίδευση τους.
8. Φροντίζουμε το σπίτι και τα παιδιά μας να είναι καθαρά
9. Χτίζουμε τουαλέτες και τις χρησιμοποιούμε
10. Πίνουμε νερό από πηγάδι. Αν δεν έχουμε βράζουμε το νερό ή χρησιμοποιούμε στυπτηρία.
11. Δεν δεχόμαστε προίκα γάμου για το γιο μας και δεν δίνουμε για την κόρη μας. Ο οργανισμός μας είναι ενάντια σε αυτή την πρακτική
12. Δεν προκαλούμε κακό σε κανέναν και δεν ανεχόμαστε να μας κάνει κάποιος κακό.
13. Για να αυξήσουμε το εισόδημα μας κάνουμε επενδύσεις από κοινού.
14. Είμαστε έτοιμοι να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλο. Όταν κάποιος δυσκολεύεται, όλοι δίνουμε ένα χέρι βοήθειας.
15. Εάν ένα κέντρο δεν έχει πειθαρχία τότε πηγαίνουμε για να βοηθήσουμε στην αποκατάσταση της τάξης.
16. Λαμβάνουμε μέρος σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες συλλογικά.

Ως κοινωνική επιχείρηση, η Grameen Bank έχει μια ξεχωριστή ιδιοκτησιακή δομή: οι δανειολήπτες κατέχουν το 95% της τράπεζας, με την κυβέρνηση να κατέχει το υπόλοιπο 5% και είναι πλέον μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες στο Μπαγκλαντές, με το ποσοστό αποπληρωμής των χρηματοδοτήσεων να φτάνει το 99% ένα ποσοστό μοναδικό στο χρηματοπιστωτικό κλάδο (AFCA, 2020).

4. Μικροχρηματοδότηση και ΚΑΟ στην Ελλάδα

4.1 Σχετικά με την ΚΑΟ στην Ελλάδα

Η έννοια της αλληλοβοήθειας και της συνεργασίας υπάρχει στον ευρύτερο Ελλαδικό χώρο εδώ και αρκετούς αιώνες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι άτυπες παραδοσιακές-εθιμικές μορφές συνεργασίας είτε για ιδιωτικές εργασίες είτε για εκτέλεση εργασιών κοινής ωφέλειας. Ενδεικτικά, τα Δανεικαριά, το Μιτάτο, η Βοϊδοκαματιά και οι συνεργασίες χωρικών για καταδίωξη άγριων ζώων και ληστών είναι κάποιες μόνο απ' τις πολυάριθμες μορφές συνεργασίας που αναπτύχθηκαν στο παρελθόν και κάποιες από αυτές υπάρχουν μέχρι σήμερα (Κλήμης, 1985).

Οι συνεταιρισμοί, τ' αλληλασφαλιστικά ιδρύματα και οι ενώσεις έχουν μεγάλη παράδοση και πολύχρονη λειτουργία. Όμως η πλευρά της πολιτείας καθυστέρησε χαρακτηριστικά να θεσμοθετήσει ως φορείς κοινωνικής οικονομίας τους αντίστοιχους φορείς. Η πρώτη θεσμοθέτηση ήρθε το 2011 και υπό την πίεση της οικονομικής και νομισματικής πίεσης που υπήρχε στη χώρα. Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης ήταν μεγάλες, η ανεργία αυξήθηκε, μεγάλα τμήματα της κοινωνίας περιθωριοποιήθηκαν και οδηγήθηκαν στο κοινωνικό αποκλεισμό. Η εμπειρία από άλλες χώρες του εξωτερικού έδειχνε πως οι φορείς της ΚΑΟ παρουσιάζουν ανθεκτικότητα με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε στην πρώτη θεσμοθέτηση για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα με τον νόμο 4019/2011, με στόχο την δημιουργία θέσεων εργασίας και την στήριξη της αειφόρου ανάπτυξης. Σήμερα η ΚΑΟ λειτουργεί με βάση τον νόμο 4430/2016 που ήρθε με σκοπό να βελτιώσει τις αδυναμίες του προηγούμενου νομοθετικού πλαισίου, την γραφειοκρατία, τις ασάφειες και διάφορα προβλήματα που είχαν καταγραφεί σε μελέτες και εκθέσεις.

Σε πρόσφατη μελέτη για την ΚΑΟ στην Ελλάδα (British Council, 2017) αποτυπώνεται πως η δράση των φορέων ΚΑΟ είναι κυρίως σε τοπικό συνοικιακό επίπεδο και επικεντρώνεται κυρίως στο πρόβλημα της ανεργίας και δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύ φάσμα κλάδων παραγωγής. Ένα απ' τα σημαντικότερα προβλήματα που καταγράφεται είναι η πρόσβαση στις κατάλληλες χρηματοδοτήσεις.

4.2 Πρόγραμμα Progress

Ο ευρωπαϊκός μηχανισμός μικροχρηματοδοτήσεων Progress δημιουργήθηκε το 2010 και αύξησε την διαθεσιμότητα των μικροπιστώσεων για την ίδρυση ή την επέκταση

μικρών επιχειρήσεων. Δεν χρηματοδοτούσε απευθείας αλλά μέσω παρόχων μικροχρηματοδοτήσεων. Οι πάροχοι μικροπιστώσεων μπορεί να είναι ιδιωτικές ή δημόσιες τράπεζες, μη τραπεζικά ιδρύματα μικροπιστώσεων και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Οι όροι χορήγησης μικροδανείων σε επιχειρηματίες, δηλαδή, το ποσό, η διάρκεια, το επιτόκιο, τα έξοδα και το χρονικό πλαίσιο του δανείου, εξαρτώνται από τον εκάστοτε πάροχο μικροπιστώσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ.).

Οι χρηματοδοτήσεις Progress δεν μπορούσαν να χρησιμοποιούνται για την κάλυψη πιστωτικών ορίων, όπως υπεραναλήψεις ή βραχυπρόθεσμες ανανεούμενες διευκολύνσεις. Την μικροχρηματοδότηση progress δικαιούνταν όσοι επιθυμούσαν να γίνουν ελεύθεροι επαγγελματίες ή να συστήσουν/επεκτείνουν μια μικροεπιχείρηση (με λιγότερους από δέκα υπαλλήλους), μια κοινωνική επιχείρηση, ένας άνεργος, όσοι είχαν αποσυρθεί προσωρινά από την αγορά εργασίας, και όσοι δεν μπορούσαν να λάβουν συμβατική πίστωση (επειδή θεωρούνταν πολύ νέοι ή πολύ ηλικιωμένοι, επειδή ανήκαν σε μειονοτική ομάδα, επειδή είχαν μια αναπηρία, κ.λπ).

Από το 2014 το Progress συνενώθηκε με το EaSI και αποτελεί πλέον έναν από τους 3 άξονες του προγράμματος. Ο Άξονας Progress (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019) εστιάζει στον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για την απασχόληση και βοηθά σε 3 θεματικούς τομείς:

- Την απασχόληση και ειδικότερα την μείωση της ανεργίας στους νέους
- Την κοινωνική προστασία καθώς και την μείωση της φτώχειας
- Συνθήκες εργασίας

Ενώ οι στόχοι που έχουν οριοθετηθεί είναι:

- Ανάπτυξη και διάδοση υψηλής ποιότητας συγκριτικών αναλυτικών γνώσεων.
- Διευκόλυνση της αποτελεσματικής ανταλλαγής πληροφοριών χωρίς αποκλεισμούς, της αμοιβαίας μάθησης και του διαλόγου.
- Παροχή χρηματοδοτικής στήριξης για τη δοκιμή καινοτομιών στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για την αγορά εργασίας.
- Παροχή χρηματοδοτικής στήριξης σε οργανώσεις, ώστε να ενισχυθεί η ικανότητά τους να αναπτύσσουν, να προωθούν και να στηρίζουν την εφαρμογή των μέσων και των πολιτικών της ΕΕ.

4.3 Πρόγραμμα EaSI

Το πρόγραμμα EaSI είναι ένα χρηματοδοτικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στοχεύει στη βιώσιμη απασχόληση υψηλού βιοτικού επιπέδου, την κοινωνική προστασία και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας. Το πρόγραμμα από το 2021 αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού κοινωνικού Ταμείου+.

Το πρόγραμμα είναι διαχειρίσιμο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έχει ενοποιήσει τρία προγράμματα της Ευρωπαϊκής ένωσης που στο παρελθόν ήταν ανεξάρτητα. Το πρόγραμμα progress που αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα και αφορά τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για την απασχόληση. Το πρόγραμμα EURES που αφορά την κινητικότητα στην εργασία και τέλος την πρόσβαση στην κοινωνική επιχειρηματικότητα και την μικροχρηματοδότηση. Ο τρίτος άξονας είναι συνδεδεμένος με την χρηματοδότηση φορέων ΚΑΟ καθώς στηρίζει την ανάπτυξη των ΚΑΟ μέσω της πιο εύκολης πρόσβασης σε χρηματοδότηση, δημιουργείται η θεσμική ικανότητα των παροχών για μικροπιστώσεις, ενώ αυξάνεται και η διαθεσιμότητα των μικροχρηματοδοτήσεων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν χρηματοδοτεί άμεσα επιχειρηματίες ή κοινωνικές επιχειρήσεις. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων επιλέγει διαμεσολαβητές ως ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και είναι αυτοί που τελικά εκταμιεύουν τα δάνεια στους επιλέξιμους δικαιούχους.

Μερικά παραδείγματα μεσαζόντων (Ζήρα, 2022) ως μέσον εγγύησης EasI είναι:

- Τομέας Μικροχρηματοδοτήσεων: Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων, εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης, δομές επιμερισμού κινδύνου και πάροχοι μικροπιστώσεων
- Τομέας Κοινωνικής επιχειρηματικότητας: Ιδρύματα εγγυήσεων, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ταμεία κοινωνικών επενδύσεων, δομές επιμερισμού κινδύνου.

Για να μπορέσει ένα φυσικό/νομικό πρόσωπο να λάβει χρηματοδότηση θα πρέπει να έχει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία αποτυπώνονται στη παρακάτω παράγραφο. Θα πρέπει να είναι φυσικό πρόσωπο ή υφιστάμενες και υπό ίδρυση επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου νομικής μορφής, με τον όρο ότι χαρακτηρίζονται ως πολύ μικρές (Λιγότερους από 10 εργαζόμενους και έως 2.000.000€ κύκλο εργασιών, κατά το έτος αναφοράς)

Γενικά οι ωφελούμενοι θα πρέπει να είναι (Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων, 2020) :

- Ευάλωτες κοινωνικές ομάδες , π.χ. (α) άνεργοι ή σε κίνδυνο ανεργίας, β) άτομα σε κοινωνικό αποκλεισμό ή σε κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, γ) άτομα με δυσκολία πρόσβασης στην αγορά εργασίας, οι οποίοι έχουν μειωμένη πρόσβαση σε παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης
- Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις είτε στην εκκίνηση ή στη φάση της ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων μικροεπιχειρήσεων οι οποίες απασχολούν ένα ή περισσότερα άτομα που ανήκουν σε κάποια ευάλωτη κοινωνική ομάδα.
- Μη προβληματικές επιχειρήσεις , μη υπαγωγή σε πτωχευτική διαδικασία.
- Μη Δραστηριότητα σε μη επιτρεπόμενους Τομείς ή σε παράνομες δραστηριότητες (Ενδ. 1 Παραγωγή , εμπορία ή άλλη δραστηριότητα που είναι παράνομη σύμφωνα με το Νόμο. 2. Καπνός και αποταγμένα αλκοολούχα ποτά 3.Τυχερά παιχνίδια 4. Περιορισμοί στον τομέα της Πληροφορικής 5. Σε διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια και καζίνο ή 6. στην πορνογραφία)
- Μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδος ή με έδρα στην Ελλάδα.

Το πρόγραμμα EaSI φαίνεται να είναι αποτελεσματικό και να έχει θετικό αντίκτυπο καθώς κατάφερε να έχει αποτελέσματα στη κοινωνική ένταξη και την μείωση της φτώχειας ενώ βελτίωσε και την εικόνα για τις διασυννοριακές δυνατότητες στην απασχόληση στην Ε.Ε (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

4.4 Νόμος 4701/2020

Στη χώρα μας θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση οργανισμών μικροχρηματοδοτήσεων δημιουργήθηκε πριν σχεδόν τέσσερα χρόνια με τον Νόμο 4701/2020. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει οριστεί ως αρμόδια αρχή για την αδειοδότηση και την εποπτεία των ιδρυμάτων αυτών. Άδεια λειτουργίας λαμβάνουν νομικά πρόσωπα που είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα και έχουν αρχικό κεφάλαιο τουλάχιστον 250.000€, ενώ είναι υποχρεωμένα να διατηρούν ίδια κεφάλαια ίσα με το αρχικό. Μπορούν να παρέχουν οποιαδήποτε πίστωση μέχρι τις 25.000€, ενώ παράλληλα οφείλουν να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Δικαιούχοι είναι μικρές οντότητες, φυσικά πρόσωπα με σκοπό την δημιουργία πολύ μικρών οντοτήτων ή που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και φυσικά πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των όρων χρηματοδότησης είναι τα παρακάτω:

- Δεν υπάρχουν εμπράγματα εγγυήσεις, μπορεί όμως να απαιτηθεί εγγύηση μέσω εγγυητή.
- Ένα πρόσωπο μπορεί να λάβει συνολικά έως 25.000€ από ένα ή παραπάνω ιδρύματα.
- Η χρονική διάρκεια αποπληρωμής πρέπει να είναι μεγαλύτερη του ενός έτους και μικρότερη των δέκα ετών.

Αυτή την στιγμή στη χώρα μας δραστηριοποιούνται τρία ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων το ΤΜΕΔΕ Microfinance Solutions, η Microsmart και η AFI Microfinance (Τράπεζα της Ελλάδος, 2023).

Ο νομοθέτης εστιάζει στην μικροπίστωση και δεν έχει αναφορά σε εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο εξωτερικό όπως η μικροασφάλιση και οι μικροκαταθέσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων «πρέπει να λειτουργούν με τη μορφή κεφαλαιουχικής ή αστικής εταιρείας αποκλειστικού σκοπού, έπειτα από άδεια λειτουργίας η οποία χορηγείται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Μετά από τη λήψη της άδειας, η εταιρεία καταχωρίζεται στην υπηρεσία Γενικού Εμπορικού Μητρώου της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων» γεγονός που αποκλείει ένα εγχείρημα ΚΑΟ να λάβει αντίστοιχη αδειοδότηση.

Στο άρθρο 17 παράγραφος 4 αναφέρεται πως η διάρκεια αποπληρωμής της μικροχρηματοδότησης δεν μπορεί να είναι μικρότερη από δώδεκα μήνες. Παρουσιάζει ενδιαφέρον το γεγονός της ελάχιστης διάρκειας αποπληρωμής, καθώς υπάρχουν μικρά επιχειρηματικά δάνεια που αποπληρώνονται στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα στους 6 μήνες.

5. Διεξαγωγή Έρευνας

5.1 Σκοπός και στόχος της Έρευνας

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να μελετήσει την προσβασιμότητα στην μικροχρηματοδότηση που έχουν τα εγχειρήματα ΚΑΟ με βάση το νέο νόμο 4701/2020. Να δούμε τις προοπτικές για άλλες μορφές μικροχρηματοδοτήσεων στη χώρα αλλά και το πόσο επιτυχημένος είναι ο νομός και αν απαιτούνται κάποιες διορθώσεις ή βελτιώσεις.

5.2 Μεθοδολογία

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα διπλωματική είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα 7 έως 21 Δεκεμβρίου το 2023 και η κάθε μια είχε διάρκεια περίπου 30 λεπτά. Οι φορείς που ανταποκρίθηκαν θετικά ήταν οι:

- Συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας
- ΤΜΕΔΕ Microfinance Solutions
- Microsmart
- Co-Fund
- Dock

Οι συνεντεύξεις με τα στελέχη του Dock και του ΤΜΕΔΕ microfinance πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης, ενώ οι συνεντεύξεις με τα στελέχη της Microsmart, του Co-fund και της συνεταιριστικής τράπεζας Καρδίτσας έγιναν μέσω τηλεδιάσκεψης με την πλατφόρμα Microsoft Teams και Google Meet. Η έρευνα βασίστηκε σε δείγμα ευκολίας. Στόχος της έρευνας ήταν να υπάρξει ένα πλήθος συνεντεύξεων με αρκετούς φορείς για να μπορέσουμε να έχουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Το διάστημα που διεξάγονταν το ερευνητικό μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε και τους παρακάτω φορείς:

AFI, The People's Trust, Eurobank, Συνεταιριστική Τράπεζα Θεσσαλίας, Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, Terra Verde-Χανιά, αλλά δεν υπήρξε διαθεσιμότητα από την πλευρά τους στη διάρκεια υλοποίησης του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής εργασίας. Οι συμμετέχοντες από τον κάθε φορέα ήταν υψηλόβαθμα στελέχη με μεγάλη εμπειρία στο αντικείμενό τους και σημαντικό έργο στο τομέα τους.

5.3 Σκελετός συνεντεύξεων

Έγινε προσπάθεια να προσεγγίσουμε την μικροχρηματοδότηση από διαφορετικές οπτικές. Όπως προαναφέρθηκε, συνολικά έγιναν πέντε συνεντεύξεις με υψηλόβαθμα στελέχη. Δυο έγιναν με τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων ΤΜΕΔΕ Microfinance και Microsmart που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα με βάση το νόμο 4701/2020. Μια συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με την συνεταιριστική τράπεζα Καρδίτσας, μια συνέντευξη έγινε με το μοναδικό community funding ίδρυμα στη χώρα, το Co-Fund, και μια ακόμα με το φορέα Dock που σκοπό έχει την υποστήριξη επιχειρήσεων της ΚΑΟ και έρχεται σε επαφή με αρκετά αντίστοιχα εγχειρήματα. Υπήρξαν κάποια κοινά βασικά ερωτήματα σε όλους τους συνεντευξιαζόμενους, κάποια επιπλέον που ήταν στοχευμένα στον κλάδο που εκπροσωπούν και κάποια που δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια της συνέντευξης.

Ο σκελετός της συνέντευξης στα 3 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (ΤΜΕΔΕ Microfinance, Microsmart και συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας) που εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος ήταν στην ίδια κατεύθυνση και μορφή. Υπήρχε ένα σετ ερωτήσεων που εστίαζε στο Νόμο 4701/2020. Μέσω των συγκεκριμένων ερωτημάτων θέλαμε να εξάγουμε συμπεράσματα για τον βαθμό επιρροής που είχε ο νόμος στην αύξηση της ροής των μικροχρηματοδοτήσεων και αν χρειάζονται βελτιώσεις, τροποποιήσεις για να βελτιωθεί. Στο δεύτερο σετ ερωτημάτων εστιάζαμε στη μικροχρηματοδότηση και την ΚΑΟ και προσπαθήσαμε να εκμαιεύσουμε τους λόγους που αιτείται κάποιος φορέας μικροχρηματοδότηση, γιατί μπορεί να απορριφθεί αυτό το αίτημα και ποιες άλλες υπηρεσίες παρέχουν στους δανειολήπτες οι οργανισμοί. Στο τελευταίο σετ ερωτημάτων εξετάζουμε το μέλλον των μικροχρηματοδοτήσεων και των εναλλακτικών μορφών αυτής. Στην επόμενη συνέντευξη με το Co-Fund τα τρία πρώτα σετ ερωτημάτων ήταν κοινά με τα προηγούμενα και υπήρχε ένα επιπλέον σετ ερωτήσεων που εστίαζε στο εγχείρημα ως προς τις δυσκολίες, τ' αποτελέσματα που έχουν ως σήμερα και την επιδραστικότητα που έχει στην Ελλάδα. Τέλος, η συνέντευξη με το στέλεχος του Dock είχε βασικές διαφορές. Στο Dock εξετάσαμε την μικροχρηματοδότηση σε σχέση με την ΚΑΟ. Εστιάσαμε στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα εγχειρήματα ως προς τη χρηματοδότηση και τους βασικούς λόγους που την επιδιώκουν, ενώ εξετάσαμε και τις προοπτικές εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης.

5.4 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες με βάση την στόχευση των ερωτημάτων. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται τ' αποτελέσματα που σχετίζονται άμεσα με το νόμο 4701/2020, εξετάζουμε πόσο επηρεάζει την ροή χρηματοδοτήσεων, εάν χρειάζεται περαιτέρω βελτιώσεις ή τροποποιήσεις και τις διαφορές από ένα παραδοσιακό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που χρηματοδοτεί μέσω του ευρωπαϊκού κοινωνικού ταμείου. Στη δεύτερη ενότητα εξετάζουμε την σύνδεση των εγχειρημάτων ΚΑΟ με την μικροχρηματοδότηση, τις ανάγκες που καλύπτουν και τους λόγους που απορρίπτονται οι αιτήσεις τους για χρηματοδότηση. Στην τελευταία ενότητα εξετάζουμε τις προοπτικές των εναλλακτικών μορφών μικροχρηματοδότησης.

5.4.1 Μικροχρηματοδότηση και Ν.4701/2020

Ο νόμος είναι σε ισχύ από το 2020 και έχουν δανειοδοτηθεί τρία ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων τα οποία, πρακτικά άρχισαν να είναι λειτουργικά από το καλοκαίρι του 2023. Όπως μας είπαν όλοι οι συμμετέχοντες είναι πολύ νωρίς για να δούμε πώς και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει την ροή των χρηματοδοτήσεων ο συγκεκριμένος νόμος. Όπως ανέφεραν από την Microsmart “Θα πρέπει να περάσει όλο το 2024 να δούμε πως θα κυλήσει η αγορά και τότε θα έχουμε μια πιο ασφαλή εικόνα”. Το ΤΜΕΔΕ Microfinance μας ενημέρωσε πως «μέχρι σήμερα έχει δώσει περισσότερα από 200 δάνεια και χρηματοδότηση μπορούν να λάβουν μόνο τα μέλη του». Το Dock σαν φορέας υποστήριξης ΚΑΟ εγχειρημάτων δεν γνώριζε κάποιο φορέα που να έχει αιτηθεί χρηματοδότηση σε αντίστοιχα ιδρύματα που βασίζονται στο παραπάνω νόμο μέχρι την ημέρα της συνέντευξης.

Στα ερωτήματα ως προς την ανάγκη βελτίωσης του νόμου υπήρχε μια ποικιλομορφία στις απαντήσεις. Από το ΤΜΕΔΕ υπήρχε η άποψη «Πως είναι ένας πολύ καλός και ολοκληρωμένος νόμος όμως υπάρχουν κάποιοι προβληματισμοί ως προς την χρηματοδότηση μισθωτών του δημοσίου και την χρηματοδότηση μηχανικών για διάφορους λόγους (π.χ μεταπτυχιακό, διδακτορικό κλπ)». Από την Microsmart ανέφεραν « Πως ο νόμος είναι μια χαρά και σε πρόσφατο workshop με την Τράπεζα της Ελλάδος συζητήθηκε πως δεν υπάρχει ανάγκη αλλαγής του θεσμικού πλαισίου». Απ’ την συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας αναφέρθηκε πως « Είναι πρώιμο, έχουν πάρει άδεια τρία ιδρύματα με περιορισμένη δραστηριότητα. Δεν έχω να προτείνω κάποιες βελτιώσεις. Αυτό που πρέπει να προσέχουμε όμως είναι πως στην κοινωνία είναι πρόσφατα τα τραύματα από την

υπερχρέωση νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Όλες οι τράπεζες το κράτος και οι φορείς έχουν καταβάλει μεγάλη προσπάθεια εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου και διαμόρφωση μιας κουλτούρας πληρωμής οπότε θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στα εγχειρήματα που χρηματοδοτούμε και παρέχουμε πιστώσεις αναγνωρίζοντας πως η χρηματοδότηση είναι ένας μοχλός ανάπτυξης και δεν το αντιμετωπίζουμε ευκαιριακά. Θέλει προσοχή και ευθύνη απ' τα ιδρύματα παροχής πιστώσεων.»

Στο ερώτημα σχετικά με τις διαφορές μεταξύ της χρηματοδότησης από ένα ίδρυμα μικροχρηματοδότησης και ένα αντίστοιχο μιας συμβατικής τράπεζας από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το InvestEU μας απάντησαν: Το ΤΜΕΔΕ πως « Στην περίπτωση μας το ρίσκο είναι αποκλειστικά του ιδρύματος, έχουμε ιδίους πόρους. Σε άλλες περιπτώσεις που υπάρχει συνεργασία με τράπεζα, είναι πιθανό η τράπεζα να βάλει βέτο σε κάποιες χρηματοδοτήσεις. Ως προς τον εγγυητή όλοι οι δανειολήπτες είναι μέλη του ΤΜΕΔΕ έχουμε άυλη εγγύηση. Εγγυοδοτικός φορέας είναι το ΤΜΕΔΕ.» Η συνεταιριστική Καρδίτσα ανέφερε « Η διαφορά εύρους δραστηριοτήτων και το μέγεθος της μικροχρηματοδότησης. Οι φορείς μικροχρηματοδότησης κάνουν αυτό που λένε, χρηματοδοτήσεις μέχρι 25.000€ με βάση το νέο πλαίσιο, άρα μεγαλύτερα εγχειρήματα δεν μπορούν να τα εξυπηρετήσουν. Αυτό βέβαια κάνει την εργασία των ιδρυμάτων πιο focused με ξεκάθαρη στόχευση ενώ και η δομή τους είναι μικρότερη και πιο ευέλικτη από μεγάλες συστημικές τράπεζες ... Εμείς συνεργαζόμαστε με πολλά εγχειρήματα του κλάδου έχουμε εμπειρία και ξέρουμε τους ανθρώπους». Στο παραπάνω ερώτημα διαφοροποιείται αρκετά το co-fund που είναι ένα εγχείρημα community funding τ' οποίο όπως μας ανέφερε για τα δικά του χαρακτηριστικά σε σχέση τόσο με τους φορείς μικροχρηματοδοτήσεων όσο και με τα προγράμματά των συμβατικών τραπεζών, διαφέρει αρκετά καθώς «Είναι ένα εγχείρημα από τα κάτω που βασίζεται στην αλληλεγγύη, λειτουργεί εκτός πλαισίου Τράπεζας της Ελλάδος στη λογική της αυτοδιαχείρισης, τα έσοδα προέρχονται από μικροδωρεές αλληλέγγυων, οι υποστηρικτές / συνδρομητές δεν έχουν οικονομικό όφελος ούτε αναμένουν κάποιο μέρισμα, στόχος είναι το κοινό καλό και η ανάπτυξη των εγχειρημάτων ΚΑΟ.»

Ως προς τις επιπλέον υπηρεσίες εκτός της χρηματοδότησης όλοι οι φορείς μικροχρηματοδότησης και η συνεταιριστική τράπεζα μας απάντησαν πως παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη, είτε ατομική είτε μέσω workshops και webinars. Διαφοροποίηση είχαμε μόνο από το co-fund που ασχολείται αποκλειστικά με την μικροχρηματοδότηση.

Το τελευταίο σκέλος των ερωτήσεων για την συγκεκριμένη θεματική είχε να κάνει με το ενδιαφέρον που έχουν δείξει τα εγχειρήματα ΚΑΟ για μικροχρηματοδότηση με βάση το συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο. Οι απαντήσεις δείχνουν πως δεν υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς στη Microsmart δεν έχει απευθυνθεί κανένα εγχείρημα ΚΑΟ μέχρι σήμερα, το Dock που συνεργάζονται με αρκετά εγχειρήματα μας ενημέρωσαν πως «δεν γνωρίζουν κάποιον που να έχει κάνει αίτηση» και το co-fund σχολίασε ότι «προς το παρόν δεν έχει δώσει αισθητά αποτελέσματα».

5.4.2 Μικροχρηματοδότηση και εγχειρήματα ΚΑΟ

Στο δεύτερο σει ερωτήσεων εστίασαμε γενικά στα εγχειρήματα ΚΑΟ και την σχέση τους με την χρηματοδότηση. Στο πρώτο βασικό ερώτημα για τους λόγους που τα εγχειρήματα αναζητούν μικροχρηματοδότηση η απάντηση ήταν κοινή από όλους κυρίως για κεφάλαιο κίνησης και σ'ένα μικρότερο ποσοστό για λειτουργικές ανάγκες.

Στο ερώτημα για τους λόγους απόρριψης ενός αιτήματος μικροχρηματοδότησης ο βασικός λόγος απόρριψης φαίνεται να είναι η επιχειρηματική ωριμότητα. Ενδεικτικά όπως ανέφεραν από την συνεταιριστική τράπεζα Καρδίτσας «ο βασικός λόγος απόρριψης είναι ο εξής ένας : επιχειρηματική ωριμότητα. Δεν είναι επιχειρηματικά ώριμα τα εγχειρήματα. Δεν έχουν αναλυθεί πλήρως όλες οι πλευρές του εγχειρήματος. Δεν έχει αξιολογηθεί σωστά το κόστος ευκαιρίας και το κόστος χρήματος και έχουν υπερεκτιμηθεί τα προσδοκώμενα οφέλη.»

Στις συνεντεύξεις σχεδόν όλοι αναφέρθηκαν στη δυσκολία των εγχειρημάτων να διατηρήσουν βιώσιμους οικονομικούς δείκτες, όπως ανέφεραν θα πρέπει για να είναι ένα εγχείρημα βιώσιμο ενώ έχει λάβει χρηματοδότηση θα πρέπει να είναι έστω οριακά πάνω απ' το νεκρό σημείο. Όπως αναφέρθηκε στις συνεντεύξεις μια κοινωνική επιχείρηση θα πρέπει να λειτουργεί και με τα δυο συνθετικά του όρου, να εστιάζει στο κοινωνικό αντίκτυπο αλλά να μην ξεχνά πως είναι επιχείρηση και να προσέχει τα οικονομικά της αποτελέσματα. Ενώ είναι αρκετά σημαντικό να βρεθεί ο μηχανισμός που θ' αποτυπώνει σε μετρήσιμα μεγέθη τον κοινωνικό αντίκτυπο.

Όσον αφορά την σύνδεση των μικροχρηματοδοτήσεων με την ΚΑΟ σημαντικός είναι ο ρόλος του κράτους και σε τι βαθμό θέλει να βοηθήσει στην ανάπτυξη της. Ένας τρόπος που θα μπορούσε να βοηθήσει το κράτος θα ήταν με το άνοιγμα των δημόσιων συμβάσεων κοινωνικής αναφοράς ανοίγοντας την αγορά του κράτους στη ΚΑΟ όπως αναφέρει το Dock. Αντίστοιχα όπως αναφέρουν απ' την συνεταιριστική τράπεζα θα πρέπει

να υπάρχουν κίνητρα, όπως τα φορολογικά, για δημιουργία τέτοιων εγχειρημάτων. Τέλος, αυτό που φάνηκε μέσα από τις συνεντεύξεις του Dock και του Co-Fund είναι η έλλειψη κινήματος ηθικής χρηματοδότησης στη χώρα και η απουσία ενός «Go To¹» εργαλείου χρηματοδότησης για φορείς ΚΑΟ.

5.4.3 Προοπτική εναλλακτικών μορφών χρηματοδοτήσεων & μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα για της ΚΑΟ

Το συμπέρασμα που εξάγουμε από τις συνεντεύξεις είναι πως οι εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης δεν φαίνεται αυτή την στιγμή να έχουν την δυναμική να γίνουν ένας ακόμα σημαντικός πυλώνας χρηματοδότησης. Όπως ανέφεραν απ' το Dock δεν φαίνεται να υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για κάτι τέτοιο ενώ και στο πρόσφατο παρελθόν που οι συνθήκες ευνοούσαν τέτοιες εναλλακτικές δεν υλοποιήθηκαν αντίστοιχοι μηχανισμοί. Οι δυο φορείς μικροχρηματοδότησης δεν βλέπουν περιθώρια για εναλλακτικές μορφές όπως το crowdfunding, το P2P Lending και το Community Funding. Ενώ και απ' την συνεταιριστική τράπεζα η άποψη που εκφράστηκε είναι πως «οποιοσδήποτε τρόπος που διευκολύνει την ανάπτυξη είναι ευπρόσδεκτος όμως η Ελλάδα τόσο σε τεχνολογικό όσο και σε θεσμικό πλαίσιο είναι αρκετά πιο πίσω σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη». Στο Co-Fund θεωρούν πως είναι αρκετά δύσκολο ως προς την υλοποίηση αλλά υπάρχουν περιθώρια. Ενώ παράλληλα επεσήμαναν «πως από την στιγμή που υπάρχει ανάγκη και ενδιαφέρον υπάρχει και ελπίδα για περαιτέρω ανάπτυξη» θέλοντας να εστιάσουν πως αυτή την στιγμή υπάρχει ένα κενό, καθώς εάν σήμερα μια ομάδα ανθρώπων αποφασίσει να δημιουργήσει ένα αλληλέγγυο εγχείρημα δεν είναι δεδομένο πως θα βρει χρηματοδότηση.

---

¹ Ένα σημείο πληροφόρησης όπου θα ενημερώνονται οι φορείς συγκεντρωτικά για όλους τους πιθανούς τρόπους χρηματοδότησης, τα απαραίτητα δικαιολογητικά και τις βέλτιστες επιλογές ανά περίπτωση.

6. Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να διερευνήσει την επιδραστικότητα που είχαν τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης που λειτουργούν με βάση το νόμο 4701/2020 στη ΚΑΟ και στο επιχειρείν γενικότερα. Στόχος ήταν να εξετάσουμε την επιτυχία του νόμου, εάν χρειάζονται βελτιώσεις στο νομοθετικό πλαίσιο και ποιες είναι οι προοπτικές εξέλιξης της μικροχρηματοδότησης στη χώρα. Ενώ τα ερωτήματα ήταν χωρισμένα σε τρεις βασικές ενότητες. Στη πρώτη ενότητα υπήρχαν ερωτήματα που σχετίζονταν με το νομοθετικό πλαίσιο, στη δεύτερη ενότητα εξετάσαμε την μικροχρηματοδότηση σε σχέση με τα ΚΑΟ εγχειρήματα και στη τρίτη ενότητα εξετάσαμε τις προοπτικές της μικροχρηματοδότησης τόσο με την υπάρχουσα μορφή όσο και με εναλλακτικές μορφές.

Όλοι οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα ήταν πολύ εξειδικευμένοι στο χώρο τους με πολύ μεγάλη εμπειρία και άριστη γνώση του αντικειμένου τους. Η προσέγγιση ήταν με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που επέτρεπαν και έδιναν την δυνατότητα στο συνεντευξιζόμενο να μην περιοριστεί σε μια σύντομη και λακωνική απάντηση αλλά να μπορέσει να εκφράσει ελεύθερα το σύνολο των σκέψεων και των απόψεων πάνω στο θέμα που συζητούνταν.

Από τ' αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται πως τα ιδρύματα μικροχρηματοδότησης παρόλο που ο νόμος υπάρχει εδώ και τρία χρόνια ξεκίνησαν πολύ πρόσφατα την δραστηριότητα τους και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην μπορούμε να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα ως προς την διήθηση αυτής της μορφής μικροχρηματοδοτήσεων, τόσο γενικότερα στη κοινωνία όσο και πιο ειδικά στο οικοσύστημα της ΚΑΟ.

Ως προς την αρτιότητα του Νόμου 2701/2020 απ' την πλευρά των ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης αλλά και την συνεταιριστική τράπεζα απ' την μέχρι τώρα λειτουργία δεν φαίνεται να υπάρχουν ιδιαίτεροι προβληματισμοί ως προς το θεσμικό πλαίσιο. Υπάρχει ένας προβληματισμός απ' την πλευρά των εγχειρημάτων ΚΑΟ καθώς όπως αναφέρουν απ' το Dock «δεν υπάρχουν χρηματοδοτικά εργαλεία για την κοινωνική οικονομία», ο νόμος δεν εστιάζει στη Κοινωνική Οικονομία, είναι γενικά για το σύνολο των αναγκών στη μικροχρηματοδότηση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να υπάρχουν κάποια εγγενή προβλήματα στη πρόσβαση από τα εγχειρήματα ΚΑΟ, καθώς υπάρχει καθεστώς ανασφάλειας ως προς την αποπληρωμή και φοβούνται τις συνέπειες, αναγκάζονται οι φορείς να εστιάζουν στη παραγωγή κέρδους για την αποπληρωμή της χρηματοδότησης, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις

αντιμετωπίζουν προβλήματα και ως προς τον εγγυητή, προβλήματα που μας ανέφεραν και από το co-fund.

Ένα ακόμα στοιχείο που είναι εμφανές και αποτυπώνεται στις συνεντεύξεις είναι η έλλειψη κοινού βηματισμού νομοθετικού πλαισίου, χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και εγχειρημάτων ΚΑΟ. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εστιάζουν κυρίως στα οικονομικά δεδομένα. Η έλλειψη επιχειρηματικής ωριμότητας, η εστίαση μόνο στο κοινωνικό κομμάτι και όχι στα οικονομικά δεδομένα, η έλλειψη επαρκούς τεκμηρίωσης για την αποπληρωμή ενός δανείου είναι κάποια απ' τα στοιχεία που ανέφεραν τα ιδρύματα ως προβλήματα χρηματοδότησης προς τα εγχειρήματα ΚΑΟ. Παράλληλα, υπάρχει η άποψη πως θα πρέπει να υπάρξει μια φόρμουλα που θα συνυπολογίζει τα οικονομικά δεδομένα και τον κοινωνικό αντίκτυπο, που θα καταφέρει δηλαδή να ποσοτικοποιεί και να δίνει μετρήσιμα μεγέθη για τον κοινωνικό αντίκτυπο. Μια τέτοια μοντελοποίηση όμως ελλοχεύει τον κίνδυνο τα εγχειρήματα να εστιάζουν σε δράσεις και εργασίες που αποτυπώνουν το κοινωνικό τους έργο σε μετρήσιμα μεγέθη για να μπορούν να χρηματοδοτηθούν και κάποιες άλλες δράσεις που δεν έχουν τέτοια δυνατότητα να μειωθούν ή και να παύσουν να έχουν ύπαρξη.

Όπως ανέφεραν απ' το Dock ένα πολύ σημαντικό εργαλείο που θα μπορούσε να βοηθήσει ως προς την οικονομική βιωσιμότητα θα ήταν το άνοιγμα των δημοσίων συμβάσεων σε μεγαλύτερο και σημαντικότερο βαθμό προς τα εγχειρήματα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Εάν εστιάσουμε στους λόγους που τα εγχειρήματα επιδιώκουν την μικροχρηματοδότηση, οι λόγοι ταυτίζονται με τις ανάγκες των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Ο βασικός λόγος είναι το κεφάλαιο κίνησης και οι λειτουργικές ανάγκες. Όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται και μέσα απ' την απάντηση του Co-Fund σχετικά με τα εμπόδια στη χρηματοδότηση των κοινωνικών εγχειρημάτων όπου αναφέρει μεταξύ άλλων:

<<-Απαιτήσεις (Νομική μορφή, εγγυητής, εμπράγματα εγγυήσεις κ.α) που δεν απαντώνται από πολύ μικρά εγχειρήματα όπως οι ΚΑΟ

-Καθεστώς ανασφάλειας από τις ΚΑΟ προς τις τράπεζες, φοβούνται μην έχουν «μπλεξίματα» με την αποπληρωμή

-Το στενό περιθώριο από τις τράπεζες αναγκάζει τα εγχειρήματα να εστιάζουν στη παραγωγή κέρδους για την αποπληρωμή της χρηματοδότησης, γεγονός που αποθαρρύνει τους φορείς.

-Αν ζητείται από την τράπεζα εμπράγματη εγγύηση είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί σε ένα φορέα ΚΑΟ. Θα πρέπει συνήθως κάποιο φυσικό πρόσωπο να δεσμεύσει κάποιο ακίνητο πράγμα που καθιστά δύσκολη την χρηματοδότηση

-Έλλειμα ζήτησης και οράματος από πολλά εγχειρήματα. Πολλά εγχειρήματα δεν έχουν σχεδιασμό για την επόμενη πενταετία και τις ανάγκες τους ώστε να αναζητήσουν την κατάλληλη χρηματοδότηση.>>

Όσον αφορά την δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης όπως το P2P Lending, το community Funding κ.α φαίνεται το περιβάλλον να μην είναι πολύ θετικό. Οι συζητήσεις για τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς των προηγούμενων χρόνων και οι κοινότητες που είχαν δείξει ενδιαφέρον τα προηγούμενα χρόνια ειδικά την περίοδο της κρίσης έχουν ατονήσει, ενώ δεν υπάρχουν αντίστοιχα εγχειρήματα όπως το co-fund για να ενισχύσουν αυτό τον εναλλακτικό πόλο χρηματοδότησης. Απ' την πλευρά των ιδρυμάτων και των επενδυτών υπάρχει ένας φόβος όπως αναφέρθηκε και προτιμούν πιο σταθερές επενδύσεις. Ενώ παράλληλα φαίνεται πως υπάρχει ένα όριο στο τι μπορεί να καλύψουν οι εναλλακτικοί αυτοί τρόποι και ήδη φαίνονται τα πρώτα σημάδια κορεσμού στο εξωτερικό όπως μας ανέφεραν από την Microsmart.

Με βάση όλα τα παραπάνω καταλήγουμε πως υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω έρευνα στο μέλλον, όταν θα έχει πραγματοποιηθεί ένας σημαντικός αριθμός μικροχρηματοδοτήσεων για να έχουμε εμφανή αποτελέσματα τόσο για την διείσδυση και την αποτελεσματικότητα στην επιχειρηματικότητα όσο και στα εγχειρήματα ΚΑΟ, αλλά και την ανάγκη πιθανών τροποποιήσεων-βελτιώσεων του νόμου 4701/2020. Αυτό που επιπρόσθετα φαίνεται να χρήζει έρευνας είναι η ανάγκη ποσοτικοποίησης και ανάδειξης σε μετρήσιμα μεγέθη του κοινωνικού αντίκτυπου ώστε εάν υπάρχει η πολιτική βούληση, όχι μόνο σε νομοθετικό πλαίσιο όπως ο νόμος 4430/2016, αλλά και μέσω πράξεων και δράσεων να αξιοποιηθεί από την πλευρά της πολιτείας για την χρηματοδότηση εγχειρημάτων είτε μέσω δημοσίων συμβάσεων είτε μέσω χρηματοδοτήσεων να είναι μια απ' τις βασικές παραμέτρους.

Τέλος ένα ενδιαφέρον στοιχείο που αξίζει να μελετηθεί στο μέλλον όχι στην Ελλάδα αλλά ευρύτερα στην Ευρώπη ή τα Βαλκάνια είναι το ποσοστό επιτυχούς αποπληρωμής χρηματοδοτήσεων σε εναλλακτικούς φορείς και παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Εφαλτήριο για το παραπάνω ερώτημα είναι η απάντηση του co-fund ως προς τις χρηματοδοτήσεις που έχουν δώσει. Αν και ο απόλυτος αριθμός είναι μικρός, έχουν δοθεί πέντε χρηματοδοτήσεις, είναι αρκετά σημαντικό πως όλες αποπληρώθηκαν με επιτυχία. Θα

παρουσίαζε ενδιαφέρον να εξεταστεί εάν υπάρχει διαφορά στα ποσοστά επιτυχούς αποπληρωμής μεταξύ εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης και παραδοσιακών ιδρυμάτων και κυρίως τους λόγους που μπορεί να συμβαίνει αυτό το φαινόμενο.

Βιβλιογραφία

Ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές (πηγές) της Εργασίας.

- AFCA. (2020, July 02). *The Microcredit Business Model of Grameen Bank*. Ανάκτηση από Asian Financial Cooperation Association: <http://www.afca-asia.org/Portal.do?method=detailView&returnChannelID=3&contentID=1115>
- Ardic, O. P., Imboden, K., & Latortue, A. (2013). *Financial Access 2012 - Getting to a More Comprehensive Picture*. Washington: CGAP.
- Arouri, M., Youssef, A., Dahmani, M., Durairaj, V., & Mungomba, N. (2014). Microfinance: A powerful tool for human development in Africa. Στο A. Soucat, & N. Mthuli, *One Billion People, One Billion Opportunities* (σ. Cramer 26). Tunis: African Development Bank. Ανάκτηση από <https://hal.science/hal-03721790>
- Aryeetey, E. (2005). Informal Finance for Private Sector Development in Sub-Saharan Africa. *Journal of Microfinance / ESR Review*, 7(1). Ανάκτηση από <https://scholarsarchive.byu.edu/esr/vol7/iss1/3>
- Berger, M. (2006). The Latin American Model of Microfinance. Στο M. Berger, L. Goldmark, & T. Miller-Sanabria, *An Inside View of Latin American Microfinance*. Inter-American Development Bank.
- British Council. (2017). *Εκθεση για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα*. Αθήνα: British Council.
- CGAP. (2004, January). <https://www.cgap.org>. Ανάκτηση από <https://www.cgap.org/research/publication/key-principles-of-microfinance>: <https://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Consensus-Guidelines-Key-Principles-of-Microfinance-Jan-2004.pdf>
- GDRC. (2020). *The 16 Decisions of Grameen Bank*. Ανάκτηση από THE GLOBAL DEVELOPMENT RESEARCH CENTER: <https://www.gdrc.org/icm/grameen-16.html>
- GDRC. (χ.χ.). *Lending Model*. Ανάκτηση από [gdrc.org](https://www.gdrc.org/icm/model/village-banking.html): <https://www.gdrc.org/icm/model/village-banking.html>
- Genicot, G., & Ray, D. (2017). ASPIRATIONS AND INEQUALITY. *Econometrica*, 85, 489-519.
- Gill, L. (2000). *Teetering on the Rim*. New York: Columbia University Press.
- Gram, L., Morrison, J., & Skordis-Worrall, J. (2019). Organising Concepts of 'Women's Empowerment' for Measurement: A Typology. *Social Indicators Research*, 143, 1349-1376. doi:<https://doi.org/10.1007/s11205-018-2012-2>
- Gutierrez-Nieto, B., Serrano-Cinca, C., & Mar Molinero, C. (2007). Microfinance institutions and efficiency. 35(2), 131-142.
- Haque, T. (2000). New roles for finance in the race to sustainability: The experience of Grameen Bank, Bangladesh. *Corporate Environmental Strategy*, 7(2), 228-234. doi:[https://doi.org/10.1016/S1066-7938\(00\)00055-5](https://doi.org/10.1016/S1066-7938(00)00055-5)
- Hermes, N., & Lensink, R. (2011). Microfinance: Its Impact, Outreach, and Sustainability. *World Development*, 875-881.
- James-Hawkins, L., Peters, C., VanderEnde, K., Yount, M. K., & Yount, K. (2018). Women's agency and its relationship to current contraceptive use in lower- and middle-income countries: A systematic review of the literature. *Global Public Health*, 843858.

- Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435-464.
- Kagan, J. (2023, November 30). *501(c)(3) Organization: What It Is, Pros and Cons, Examples*. Ανάκτηση από Investopedia:
<https://www.investopedia.com/terms/1/501c3-organizations.asp>
- Kagan, J. (2023, May 27). *Microfinance Definition: Benefits, History, and How It Works*. Ανάκτηση από Investopedia:
<https://www.investopedia.com/terms/m/microfinance.asp>
- Khan, M. A., & Rahaman, M. A. (2007). *Impact of Microfinance on Living Standards, Empowerment and Poverty Alleviation of Poor People: A Case Study on Microfinance in the Chittagong District of Bangladesh*. Umeå School of Business (USB), Department of Business Administration, Umea.
- Maclean, K. (2019). Women and Microfinance in the Global South. *Gender & Development*, 180-182. doi: <https://doi.org/10.1080/13552074.2019.1570730>
- Morduch, J. (2002). Analysis of the effects of Microfinance on Poverty Reduction. *NYUWagner Working Paper series*.
- Ocasio, V. M. (2012). *ESSAYS ON THE ROLE OF MICROFINANCE INSTITUTIONS IN FINANCIAL DEEPENING, ECONOMIC GROWTH AND DEVELOPMENT*. Colorado State University, Department of Economics, Colorado.
- Opening Doors. (2023). *Programs*. Ανάκτηση από openingdoorsinc:
<https://openingdoorsinc.org/programs/>
- Patrinos, H. (2000). The Cost of Discrimination in Latin America. *Studies in Comparative International Development*, 3-17. doi:10.1007/BF02687467
- PeopleFund. (2023). *Annual Reports*. Ανάκτηση από PeopleFund:
<https://peoplefund.org/annual-reports/>
- Pratley, P. (2016). Associations between quantitative measures of women's empowerment and access to care and health status for mothers and their children: A systematic review of evidence from the developing world. *Social Science & Medicine*, 119-131. doi:<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.08.001>
- Pytkowska, J. (2022). *Microfinance in Europe: Survey Report 2022 Edition*. European Microfinance Network.
- Richardson, R. (2018). Measuring Women's Empowerment: A Critical Review of Current Practices and Recommendations for Researchers. *Social Indicators Research*, 539-557. doi:<https://doi.org/10.1007/s11205-017-1622-4>
- Saptarshi, M., Manohar, A., & Bhurat, S. (2021, June 16). Microfinance and Its Models: A Model to Eradicate Poverty and Its Analysis. *International journal of advances in engineering and management (IJAEM)*, 3(6), 1538-1554. Ανάκτηση January 02, 2024, από
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjK-b-hmsiDaxXEhv0HHRI8B3AQFnoECCoQAQ&url=https%3A%2F%2Fijaem.net%2Fissue_dcp%2FMicrofinance%2520and%2520Its%2520Models%3A%2520A%2520Model%2520to%2520Eradicate%2520%2520Poverty%2520a
- Seibel, H. (2003, June). History matters in microfinance. *Small Enterprise Development – An International Journal of Microfinance and Business*, 14, 10-12.
- Srinivas, H. (2015, June). *Microfinance - Credit Lending Models*. Ανάκτηση από THE GLOBAL DEVELOPMENT RESEARCH CENTER:
<https://www.gdrc.org/icm/model/model-fulldoc.html>

- Union Bank of India. (2022). *JLG FINANCE*. Ανάκτηση από Union Bank of India:
<https://www.unionbankofindia.co.in/english/rabd-other-jlg.aspx>
- Wikipedia. (2023, July 03). *Franz Hermann Schulze-Delitzsch*. Ανάκτηση από Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/Franz_Hermann_Schulze-Delitzsch
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). *ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+)*.
Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπη. (2019, Οκτώβριος 11). *Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη*. Ανάκτηση από Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1082&langId=el>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ.). *Μικροχρηματοδοτήσεις Progress*. Ανάκτηση από
Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=el>
- Ζήρα, Μ. (2022, Φεβρουάριος 20). *Εργαλεία χρηματοδότησης φορέων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας υποστηριζόμενα από Ευρωπαϊκά προγράμματα: Μελέτη συμβολής μικροχρηματοδοτικών φορέων σε Ελλάδα και Ευρώπη και επιπρόσθετη αξιολόγηση των δυνατοτήτων του Προγράμματος της ΕΕ για την απασχ. Αρτα: ΕΑΠ.*
- Καραφόλας, Σ. (2015). *Ενότητα 1: Μικροπιστώσεις - μικροδάνεια*. Ανάκτηση 10 21, 2023, από Μάθημα: Στρατηγική των Επιχειρήσεων:
<https://openclass.teiwm.gr/modules/document/file.php/AF130/%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%BC%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%>
- Κλήμης, Α. (1985). *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*. Αθήνα: Πιτσιλός.
- Κοίλιας, Χ. (2021). *Μικροχρηματοδοτήσεις και εξάλειψη φτώχειας: Μύθος ή Πραγματικότητα; Πρόσφατες τάσεις, διεθνείς εμπειρίες και προοπτικές εδραίωσης στην Ελληνική πραγματικότητα*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μουσλή, Α. (2020). *Οργανισμοί Μικροπιστώσεων και η επίδραση τους στο τραπεζικό σύστημα*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πάτρα.
- Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων. (2020). *Αναπτυξιακά προγράμματα*. Ανάκτηση από
<https://www.chaniabank.gr/epichirisis/anaptyxiaka-programmata/eif/easi-mikropistoseis/>
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2023). *Εποπτευόμενα ιδρύματα*. Ανάκτηση από Τράπεζα της Ελλάδος: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/eporpeia/eporpeyomena-idrymata>

Παράρτημα Α: «Ερωτήσεις συνεντεύξεων»

Στη συγκεκριμένη ενότητα υπάρχουν τα ερωτήματα που τέθηκαν ανα φορέα:

Στο ΤΜΕΔΕ-Microfinance:

- 1) Ποιες οι βασικές διαφορές μεταξύ της χρηματοδότησης από ένα ίδρυμα μικροχρηματοδότησης (4701/20200) από ένα αντίστοιχο μέσω μιας συμβατικής τράπεζας από ένα πρόγραμμα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+) (EaSI κλπ);
- 2) Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι απόρριψης ενός αιτήματος χρηματοδότησης;
- 3) Σ' ένα φορέα ποιες άλλες υπηρεσίες παρέχετε μαζί με την μικροχρηματοδότηση;
- 4) Μετά από σχεδόν 2 χρόνια που βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος ποια η γνώμη σας για την αποτελεσματικότητά του; Θα προτείνατε κάποιες αλλαγές ή βελτιώσεις;
- 5) Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι δανειολήπτες από την χρηματοδότηση που λαμβάνουν;
- 6) Στο σύντομο διάστημα λειτουργίας ποιο είναι το ποσοστό των φορέων ΚΑΟ που έχει κάνει αίτηση σε σχέση με φυσικά πρόσωπα ή τυπικές μικρές/ατομικές επιχειρήσεις για χρηματοδότηση; Και τα κατ' αντιστοιχία ποσοστά για την επιτυχή λήψη της μικροχρηματοδότησης (Αν υπάρχουν δεδομένα);
- 7) Υπάρχουν περιθώρια για άλλες μορφές χρηματοδότησης (P2P Lending community Funding κλπ);

Στη Microsmart:

- 1) Ποιες οι βασικές διαφορές μεταξύ της χρηματοδότησης από ένα ίδρυμα μικροχρηματοδότησης (4701/2020) από ένα αντίστοιχο μέσω μιας συμβατικής τράπεζας από ένα πρόγραμμα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+) (EaSI κλπ);
- 2) Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι απόρριψης ενός αιτήματος χρηματοδότησης ενός φορέα ΚΑΟ (Αν υπάρχουν δεδομένα); Υπάρχει διαφοροποίηση σε σχέση με τις συμβατικές ΜμΕ;
- 3) Σ' ένα φορέα ποιες άλλες υπηρεσίες παρέχετε μαζί με την μικροχρηματοδότηση;
- 4) Μετά από σχεδόν 2 χρόνια που βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος ποια η γνώμη σας για την αποτελεσματικότητά του; Θα προτείνατε κάποιες αλλαγές ή βελτιώσεις;
- 5) Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι φορείς ΚΑΟ από την χρηματοδότηση που λαμβάνουν;

- 6) Σε αυτό το διάστημα έχει υπάρξει ενδιαφέρον από φορείς ΚΑΟ;
- 7) Πόσο επηρεάστηκε η ροή χρηματοδοτήσεων μετά τον νόμο 4701/2020 και την δημιουργία ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων; Ποιοι θεωρείτε πως είναι οι λόγοι;
- 8) Υπάρχουν περιθώρια για άλλες μορφές χρηματοδότησης(P2P Lending community Funding κλπ);
- 9) Ποιο το μέλλον των μικροχρηματοδοτήσεων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

Στη συνεταιριστική τράπεζα Καρδίτσας:

- 1) Ποιες οι βασικές διαφορές μεταξύ της χρηματοδότησης από ένα ίδρυμα μικροχρηματοδότησης (4701/2020) από ένα αντίστοιχο μέσω μιας συμβατικής τράπεζας από ένα πρόγραμμα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+) (EaSI κλπ);
- 2) Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι απόρριψης ενός αιτήματος χρηματοδότησης ενός φορέα ΚΑΟ (Αν υπάρχουν δεδομένα); Υπάρχει διαφοροποίηση σε σχέση με τις συμβατικές ΜμΕ;
- 3) Σ' ένα φορέα ποιες άλλες υπηρεσίες παρέχετε μαζί με την μικροχρηματοδότηση;
- 4) Μετά από σχεδόν 2 χρόνια που βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος ποια η γνώμη σας για την αποτελεσματικότητά του; Θα προτείνατε κάποιες αλλαγές ή βελτιώσεις;
- 5) Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι φορείς ΚΑΟ από την χρηματοδότηση που λαμβάνουν;
- 6) Πόσο επηρεάστηκε η ροή χρηματοδοτήσεων μετά τον νόμο 4701/2020 και την δημιουργία ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων; Ποιοι θεωρείτε πως είναι οι λόγοι;
- 7) Υπάρχουν περιθώρια για άλλες μορφές χρηματοδότησης(P2P Lending community Funding κλπ);
- 8) Ποιο το μέλλον των μικροχρηματοδοτήσεων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Στο «Co-Fund»:

- 1) Τα μέχρι σήμερα χρηματοδοτικά εργαλεία που ήταν διαθέσιμα βοήθησαν την ΚΑΛΟ και αν ναι σε τι βαθμό;
- 2) Ποια η διαφορά σας από τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων του νόμου 4701/2020; Και ποια η διαφορά από προγράμματα(πχ EaSI, ΕΚΤ+) των συμβατικών τραπεζών;

- 3) Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε/ζετε;
- 4) Πόσο εφικτό είναι να αναπτυχθεί το δικό σας μοντέλο και να γίνει ένας ακόμα πυλώνας χρηματοδότησης για εγχειρήματα ΚΑΛΟ;
- 5) Ο Νόμος 4701/2020 και κατ' επέκταση τα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω της μικροχρηματοδότησης; Πόσο αποτελεσματικά θα είναι ως προς την διοχέτευση χρηματοδοτικών πόρων σε εγχειρήματα ΚΑΛΟ;
- 6) Ποια φαίνεται να είναι τα εμπόδια στη χρηματοδότηση των κοινωνικών εγχειρημάτων;
- 7) Τα εγχειρήματα που λαμβάνουν χρηματοδότηση είναι τυπικά στις αποπληρωμές τους; Υπήρξαν περιπτώσεις όπου δεν ήταν εφικτή η αποπληρωμή; Πως αντιμετωπίζετε αυτές τις καταστάσεις;
- 8) Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι φορείς ΚΑΟ από την χρηματοδότηση που λαμβάνουν;
- 9) Πόσο επηρεάστηκε η ροή χρηματοδοτήσεων μετά τον νόμο 4701/2020 και την δημιουργία ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων; Ποιοι θεωρείτε πως είναι οι λόγοι;
- 10) Υπάρχουν περιθώρια για άλλες μορφές χρηματοδότησης;
- 11) Πως είναι η συμμετοχή των υποστηρικτών σε αυτά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας;
- 12) Σ' ένα φορέα ποιες άλλες υπηρεσίες παρέχετε μαζί με την μικροχρηματοδότηση;
- 13) Τι χρηματοδοτήσεις έχετε τρέξει μέχρι τώρα;
- 14) Community Funding Διαφορές, επιδραστικότητα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Προοπτικές εξέλιξης.
- 15) Ποιο το μέλλον των μικροχρηματοδοτήσεων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Στο Dock:

- 1) Τα μέχρι τώρα χρηματοδοτικά εργαλεία βοήθανε τα εγχειρήματα ΚΑΛΟ;
- 2) Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι απόρριψης ενός αιτήματος χρηματοδότησης ΚΑΟ εγχειρήματος;
- 3) Ένας φορέας ΚΑΟ που μπορεί να βρει χρηματοδότηση;
- 4) Υπάρχουν περιθώρια για άλλες μορφές χρηματοδότησης στην Ελλάδα;

- 5) Ποιες ανάγκες καλύπτουν οι φορείς ΚΑΟ από την χρηματοδότηση που λαμβάνουν;
- 6) Υπάρχει δυνατότητα να δημιουργήσουμε μικροχρηματοδοτικά ιδρύματα μικροχρηματοδότησης για ΚΑΛΟ;

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.